อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

คุณแม่แดง แผลงศร

ณ เมรุวัดน้อยนางหงษ์ ถนนจรัลสนิทวงศ์

บางกอกน้อย ครุงเทพมหานคร

ที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

คุณแม่แดง แผลงศร

ณ เมรุวัดน้อยนางหงษ์ ถนนจรัลสนิทวงศ์

ต. บางยี่ขัน อ. บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘

ขอขอบพระคุณ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณแด่ท่านที่กรุณาไปเป็นเกียรติในงานฌาปนกิจศพคุณแม่แดง แผลงศร ครั้งนี้ หากการต้อนรับขาดตกบกพร่องไม่ทั่วถึงด้วยประการใด ๆ ก็ดี ข้าพเจ้าขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

สรวงสุดา สีลธัมมางกูร

๑๓ พ.ค. ๒๕๑๘

คำปรารภ

ในการฌาปนกิจศพ คุณแม่แดง แผลงศร พี่ชายข้าพเจ้า ร.อ. สวัสดิ์ แผลงศร ได้ปรารภจะพิมพ์หนังสือแจกเป็นอนุสรณ์ ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับความคิดนี้ ดังนั้นจึงได้หาบทความที่จะนำลงพิมพ์ เพื่อเป็นธรรมวิทยาทาน จินตนาการของข้าพเจ้านั้นอยากได้เรื่อง "ความกตัญญูกตเวที" เพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณมารดา เนื่องจากคุณแม่เป็นคนที่มีกตัญญูกตเวทีต่อบุพการีของท่านยอด-เยี่ยมผู้หนึ่ง ข้าพเจ้าจำได้ว่าเมื่อข้าพเจ้าอายุได้ ๗–๘ ขวบ ได้เห็นคุณแม่นั่งป้อนข้าวคุณยาย เพราะคุณยายชรา ลุกไปไหนมาไหนไม่ไหว คุณแม่ต้องป้อนข้าวคุณยายอยู่หลายปี คุณยายจึงถึงแก่กรรม อาจจะเป็นผลานิสงส์อันนี้กระมังที่ทำให้คุณแม่อายุยืน ให้ลูกหลานได้ป้อนข้าว ป้อนน้ำท่าน เป็นการกตเวทิตาตอบอีกชั้นหนึ่ง

บทความเรื่อง "กตัญญู–กตเวทิตา" ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ ได้รับความกรุณาจากท่านพันโท ทองพิมพ์ สุวรรณศรี อนุศาสนาจารย์กองพลทหารม้า โดยการติดต่อของน้องจันทร์ แผลงศร นายอำเภอจังหวัดน่าน ซึ่งท่านก็รับเขียนให้ด้วยความเต็มใจ กับเรื่อง "หลวงพ่อปานไหว้ศพ" ซึ่งได้คัดมาเป็นบางตอน จากเรื่อง "ประวัติหลวงพ่อปาน วัดบางนมโค" ได้รับความกรุณาจากท่านเจ้าของบทประพันธ์ "ฤาษีลิงดำ" ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ประพันธ์ทั้ง ๒ ที่ได้กรุณาเอื้อเฟื้อไว้ ณ ที่นี้ด้วย สำหรับตำรายา ๓ ขนาน ได้รับความเอื้อเฟื้อจากคุณพระกัณทรารักษ์ แพทย์แผนโบราณ อดีตนายอำเภอ จึงขอกราบขอบพระคุณเช่นเดียวกัน

สำหรับประวัติหลวงปู่แช่ม วัดฉลอง ภูเก็ต นั้น ได้คัดจากหนังสือ "นิทานโบราณคดี" ซึ่งสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ไว้ เนื่องจากข้าพเจ้ามีความเคารพนับถือหลวงปู่แช่มมาก และ

ได้มีประสพการณ์ในอภินิหารของหลวงปู่ด้วยตนเอง จึงเห็นสมควรนำประวัติของหลวงปู่มาลงไว้ เพื่อเป็นการเผยแพร่เกียรติคุณ ประสพการณ์ของอภินิหารหลวงปู่ที่เขียนไว้ท้ายบทนั้น เป็นประสพการณ์ที่ข้าพเจ้าได้พบมาด้วยตนเอง บางท่านอาจไม่เชื่อว่าวิญญาณมีจริง หากท่านไม่เชื่อก็ขอให้คิดว่าท่านอ่านนิยาย แต่ถ้าท่านเชื่อ ท่านอาจจุดธูป ๕ ดอกระลึกถึงหลวงปู่แล้วขอสิริมงคล หรือบนบานศาลกล่าวในสิ่งที่ท่านปรารถนา หากสมาธิท่านแน่วแน่ท่านอาจสำเร็จสิ่งที่ปรารถนา แต่ถ้าไม่เลื่อมใส ก็อย่าลองเลยไม่สำเร็จประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้นในเมื่อไม่มีศรัทธา สำหรับท่านที่ใคร่สมาทานปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ก็ขอได้โปรดอ่านท้ายบทนี้ เพื่อนำความรู้นี้ให้เป็นประโยชน์แก่ท่านตามควรแก่อัตภาพเถิด

ท้ายที่สุดนี้ ขอผลานิสงส์แห่งธรรมวิทยาทานครั้งนี้ตลอดจนผลบุญของท่านที่เคารพนับถือ ได้ร่วมบำเพ็ญอุทิศแด่คุณแม่ ประกอบกับผลบุญจากกรรมดีที่คุณแม่

ได้ทำไว้ในภพนี้ จงดลบันดาล และส่งเสริมให้ดวงวิญญาณของคุณแม่จงได้รับประโยชน์และเสวยสุขในสัมปรายภพทุกประการ.

สรวงสุดา สีลธัมมางกูร

๑๓ พ.ค. ๒๕๑๘

คุณแม่แดง แผลงศร

ชาตะ ๑ *พฤษภาคม* ๒๔๑๘

มรณะ ๑๒ *ธันวาคม* ๒๕๑๖

อายุ ๙๙ ปี

ประวัติย่อ

คุณแม่แดง แผลงศร

เกิดวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๑๘ ปีกุน บิดาชื่อเพ็ง มารดาชื่อนวล ท่านมีพี่น้องอีก ๒ คน คือ น้าทัด สุขขี ถึงแก่กรรมแล้ว และน้าหมา สุขขี คุณแม่แดงได้ทำการสมรสกับคุณพ่อสัมฤทธิ์ แผลงศร มีบุตรธิดาด้วยกัน ๗ คน คือ

๑. ด.ญ. บัวศรี แผลงศร ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๓๙ อายุ ๑ เดือน

๒. ร.อ. สวัสดิ์ แผลงศร

๓. นางบุญมี ทิพย์บำรุง ถึงแก่กรรม

๔. นายผล แผลงศร

๕. นายผิน แผลงศร ถึงแก่กรรมตั้งแต่เยาว์วัย

๖. นายเพ็ชร แผลงศร ถึงแก่กรรมตั้งแต่เยาว์วัย

๗. นางสรวงสุดา สีลธัมมางกูร

มีหลาน ๓๐ คน มีเหลน ๒๘ คน คุณแม่ถึงแก่กรรมเมื่อ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๖ สิริรวมอายุ ๙๙ ปี คุณแม่เป็นคนใจบุญสุนทาน ท่านทำบุญให้ทาน และรักษาศีลอุโบสถมิได้ขาด คุณแม่เป็นคนใจดี มีเมตตากรุณาต่อลูกหลาน จึงเป็นที่รักของลูก หลาน เหลนทุกคน

น้าทัด สุขขี ไปมีครอบครัวอยู่ทางจังหวัดพิจิตร ต่อมาน้าทัดถึงแก่กรรม จึงไม่มีการติดต่อกันระหว่างญาติ ส่วนน้าหมานั้นไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินอยู่ที่อำเภอวิหารแดง นครนายก น้าหมาเป็นคนดี และรักคุณแม่มาก ทุกปีน้าหมาจะหาบข้าวสาร ฟักแฟงแตงกวามาเยี่ยมคุณแม่ พร้อมกับพาลูก ๆ มาให้รู้จัก ของที่น้าหมานำมาให้นั้นไม่ใช่นำมาสิ่งละอันพรรค์ละน้อยพอเป็นพิธี แต่นำมาอย่างละหาบ ๒ หาบทีเดียว ชนิดกินกันเป็นเดือน ๆ ยังไม่หมด ลูกบางคนก็นำมาฝากให้เรียนหนังสือกับคุณแม่ เมื่อเติบโตขึ้นก็แยกย้ายกันไปทำมาหากินคนละทิศละทาง น้าหมาขณะนี้ยังมี

ชีวิตอยู่ อายุประมาณ ๘๐ ปีเศษ นับว่าอายุยืนเช่นเดียวกัน

คุณพ่อสัมฤทธิ์ แผลงศร เกิดปีวอก ๒๔๑๕ ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๘๑ ท่านเป็นแพทย์ประจำตำบลบัวลอย ใครป่วยเป็นอะไรไม่ว่าจะเป็นเวลากลางคืนหรือดึกดื่นเท่าไรท่านต้องไปเยี่ยมดูแลอาการของคนป่วยทันที ในสมัยนั้นเมื่อ ๗๐ ปีมาแล้ว ยังไม่มีแพทย์แผนปัจจุบันตามชนบท ท่านได้ดำเนินการรักษาตามแผนโบราณ เช่น กระดูกหักก็ใช้น้ำมันมนต์ทาและเป่าด้วยเวทย์มนต์คาถา ส่วนมากหายเป็นปกติ เมื่อมีผู้ป่วยมาหาท่านจะตรวจดูอาการของโรคแล้วลงมือรักษาท่านรับรักษาทั้งนั้นโดยไม่คิดมูลค่า มีผู้ป่วยมารักษามากแพร่หลายเป็นที่เล่าลือกันหลายตำบล หลายอำเภอการกวาดยาแก่เด็ก ๆ ก็กวาดได้ดีเป็นพิเศษ น้ำมันมนต์ของท่านขลังมาก ทากระดูกหัก แก้เคล็ดยอกเหล่านี้หายทุกราย เสียดายที่ข้าพเจ้าไม่ได้ตำราจากท่านไว้แต่น้องสรวงสุดา สีลธัมมางกูร (น้องสุดท้อง) ได้เป็น

ผู้ดำเนินรอยตามคุณพ่อเพียงคนเดียว

คุณพ่อสัมฤทธิ์ แผลงศร เป็นบุตรของคุณปู่แพง และคุณย่าสุดใจ ต้นตระกูล "แผลงศร" บิดาเคยเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า เมื่อข้าพเจ้าอายุประมาณ ๑ ขวบ หรือประมาณ ๗๐ ปีมาแล้ว คุณปู่แพง รูปร่างใหญ่โตสูงระหงและสมาร์ท ท่านได้ทำการสมรสกับคุณย่าสุดใจที่บ้านบัวลอย อ. หนองแค จ. สระบุรี ตำแหน่งในราชการสมัยนั้นของคุณปู่คือ ตำแหน่ง "รองจ่าเมือง" ท่านได้ปกครองราษฎรโดยความยุติธรรม ภาษีอากรเก็บได้ก็ส่งเบื้องสูงตามลำดับ สมัยนั้นโจรผู้ร้ายเกรงกลัวท่านมาก และเป็นสมัยกลางรัชกาลที่ ๕ กำลังเลิกทาส ราษฎรรักและนับถือ "รองจ่าเมือง" ของเขามาก คุณปู่และคุณย่ามีบุตรธิดารวม ๖ คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

บุตรคนที่ ๑ ชื่อขุนนุกูล หรือสอน มีบุตร ๑ คน ชื่อ เชื่อม หรือกำนันเชื่อม ถึงแก่กรรมแล้ว กำนันเชื่อม มีบุตรธิดา ๕ คน คนโตชื่อสมร สมรสกับผู้ใหญ่น้อย เป็นพัฒน์ ปัจจุบันตั้งหลักฐานทำมาค้าขาย

อยู่ที่ตำบลหินกอง

บุตรคนที่ ๒ ชื่อคุณบ้ำพลอย ได้ทำการสมรสกับคุณลุงไข่ โตแปลก มีบุตรด้วยกัน ๒ คน คือ

๑. นายเคลือบ โตแปลก ถึงแก่กรรม

๒. นายเลี่ยม โตแปลก ถึงแก่กรรม

บุตรคนที่ ๓ ชื่อคุณบ้ำแพ ได้ทำการสมรสกับคุณลุงทองอยู่ พงษ์ยั่งยืน มีบุตรธิดา ๖ คน คือ

๑. นายพร้อม พงษ์ยั่งยืน ถึงแก่กรรม

๒. นางเพี้ยน ณรงค์ฤทธิเดช ถึงแก่กรรม

๓. นายเฉลิม พงษ์ยั่งยืน

๔. นายแฉล้ม พงษ์ยั่งยืน

๕. นางบุญนาค พงษ์ยั่งยืน

๖. นางพิกุล (พงษ์ยั่งยืน) แสงทอง

บุตรคนที่ ๔ ชื่อสัมฤทธิ์ แผลงศร ทำการสมรสกับคุณแม่แดง แผลงศร มีบุตรธิดา ๗ คน คือ

๑. ด.ญ. บัวศรี แผลงศร ถึงแก่กรรม

๒. ร.อ. สวัสดิ์ แผลงศร

๓. นางบุญมี ทิพย์บำรุง ถึงแก่กรรม

๔. นายผล แผลงศร ถึงแก่กรรม

๕. นายผิน แผลงศร ถึงแก่กรรม

๖. นายเพ็ชร แผลงศร ถึงแก่กรรม

๗. นางสรวงสุดา สีลธัมมางกูร

บุตรคนที่ ๕ ชื่อคุณอาว์เดช แผลงศร ทำการสมรส กับคุณอาว์พัด มีบุตรธิดา ๖ คน คือ

๑. กำนันทองสุข แผลงศร ถึงแก่กรรม

๒. ผู้ใหญ่ใส แผลงศร

๓. นางไว

๔. นางสุดใจ

๕. นางคำไข

๖. นายจันทร์ แผลงศร

บุตรคนที่ ๖ ชื่อคุณอาว์ทองสุข ทำการสมรสกับ คุณอาว์ทวี กระบวนรัตน์ มีบุตรธิดา ๕ คน คือ

๑. นางสำเภา กุลโสภณ ถึงแก่กรรม

๒. พลเรือตรีสมบูรณ์ กระบวนรัตน์

๓. ร้อยตำรวจโทบุญชู กระบวนรัตน์
๔. นายบุญเรือง กระบวนรัตน์
๕. พันเอกบุญชัย กระบวนรัตน์ ถึงแก่กรรม

ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย คุณลุง คุณป้า คุณน้า คุณอาว์ ที่ล่วงลับไปแล้ว จงประสพแต่ความสุขในสุคติภพและจงสถิตอยู่บนสรวงสวรรค์นั้น เทอญ.

ร. อ. สวัสดิ์ แผลงศร

๓๕๓๕/๘ ถนนจันทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘

"จดหมายถึงแม่"

ที่บ้าน

วันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

กราบเท้าคุณแม่ ที่เคารพรักอย่างสูง

ลูกเขียนจดหมายนี้ถึงคุณแม่ เหมือนสมัยเมื่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งลูกอยู่กรุงเทพ ฯ แม่อยู่สระบุรี ต่างกันแต่เดี๋ยวนี้แม่อยู่โลกหน้า ส่วนลูกอยู่โลกนี้ ชีวิตแม่ดับแต่คุณความดีของแม่หาได้ดับไปด้วยไม่ ลูกยังจำได้ถึงความรัก ความทะนุถนอมและห่วงใย ตลอดจนความเมตตาปรานีที่แม่มีต่อลูก แม่อยู่ลูกอบอุ่น แม่ตายลูกว้าเหว่ ไม่มีใครที่จะรักลูกเท่าแม่ และลูกก็ไม่มีสิ่งใดที่เป็นที่รักเท่ากับแม่และพ่อ ลูกรักและคิดถึงคุณแม่มากที่สุด ลูกขออธิษฐานขอเกิดเป็นลูกแม่ทุกชาติไป ลูกจึงเขียนจดหมายนี้ถึงแม่ เพื่อเป็นอนุสรณ์ในโอกาสฌาปนกิจศพคุณแม่ เขียนเพื่อฝากความรักความ

อาลัยมายังแม่ เขียนเพื่อให้แม่รับทราบในความกตัญญู-กตเวทีที่ลูกมีต่อแม่เสมอมา แม่เป็นคนดี มีเมตตากรุณา แม่มีแต่ "ให้ ให้ ให้" ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ลูก นับตั้งแต่ให้ความรัก ความทะนุถนอม ห่วงใย ความเมตตาปรานี ตลอดจนคำแนะนำสั่งสอน ให้การอบรมศึกษาแก่ลูก แม่ให้ตัวอย่างที่ดีแก่ลูกในการครองตน แม่มีพรหม-วิหาร ๔ แม่เป็นพรหมของลูก แม่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร แม่เป็นผู้มีเมตตาธรรมต่อชนทุกชั้น แม่ไม่เคยดุด่าใคร และไม่เคยกล่าวคำผรุสวาทต่อผู้ใด แม่มีแต่คำพูดไพเราะรื่นหูสำหรับผู้ฟัง แม่เอื้อเฟื้อต่อคนที่ควรเอื้อเฟื้อ แม่มีศีล มีทาน มีการทำบุญ ตลอดชีวิต แม่ใส่บาตรทุกเช้า แม่รักษาศีลอุโบสถทุกวันพระ แม่บอกว่า เมื่อท้องข้าพเจ้า แม่รักษาอุโบสถไม่ได้ขาดเลยจนกระทั่งคลอด ในชีวิตของแม่มีแต่การทำบุญ ไม่มีการทำบาป ชีวิตครองเรือนของแม่ก็เป็นไปอย่างผาสุก เป็นบุญของลูกที่เกิดมาในท่ามกลางความรักระหว่างพ่อกับแม่ แม่จะสงเคราะห์คนทุกคนที่มาเยือนด้วยข้าวปลาอาหาร

และขนมนมเนย จนแขกอิ่มกลับไป ดังนั้น ทุกคนจึงรักและเคารพแม่มาก แม้ไม่ใช่ญาติก็ถือเสมือนญาติ แม่เป็นผู้ใหญ่ที่มีอายุยืนที่สุดในหมู่บ้าน ทุกปีจึงมีลูกหลานเหลนและชาวบ้านที่เคารพนับถือมาอาบน้ำดำหัวในวันสงกรานต์ วันสงกรานต์จึงเป็นวันที่รวบรวมลูกหลาน เพื่อให้ได้ไปพบปะสังสรรค์กันระหว่างญาติและมิตร เพราะธรรมดาลูกหลานคุณแม่ต่างก็แยกย้ายไปทำมาหากินกันคนละทิศละทาง แม้ในสหรัฐอเมริกาก็มีสงกรานต์ที่เราจะพบปะกันที่เพื่อจะได้แนะนำกันว่า นี่คือลูกคนโน้น นี่คือหลานคนนี้ คุณยาย คุณย่า หรือคุณทวด (คือคุณแม่คนเดียวกัน) ก็จะมีใบหน้าอิ่มเอิบเพราะการมาเยือนของลูกหลาน ทุกคนจะมีผ้านุ่ง ผ้าห่มนำมาเป็นของกราบไหว้คุณชวด คุณชวดก็จะให้ศีลให้พร ให้ลูกหลานอายุมั่นขวัญยืน ทำมาค้าขึ้น และเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน วันนั้นจึงเป็นวันที่อิ่มเอิบที่สุดในชีวิต เราทุกคนรอคอยวันสงกรานต์ที่จะมาถึงแต่ละปี ๆ

คุณแม่มีอายุยืนยาวมาจนปีที่ ๙๙ และแล้ววันแห่งความเศร้าโศกก็มาถึง วันนั้นคือวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ เวลา ๙.๐๐ น. คุณแม่ได้จากลูกไปอย่างไม่มีวันกลับ คุณแม่สิ้นใจด้วยอาการสงบด้วยโรคชราภายในอ้อมกอดของลูก ขณะนั้นเราอยู่กัน ๒ คนแม่ลูก หลาน ๆ ที่มาเฝ้ารักษาพยาบาลทั้งที่มาจากต่างจังหวัดและจากในพระนคร ต่างก็สละการงานมาผลัดเปลี่ยนเวรกันเฝ้ารักษาพยาบาลคุณยาย เมื่อคุณยายเริ่มเจ็บหนักทุกคนหวังที่จะได้ให้คุณยายตายในอ้อมกอดของตน เพราะทุกคนรักและเป็นห่วงคุณยายเป็นอย่างยิ่ง เช้าวันนั้นคุณยายมีอาการสงบ ยังไม่มีวี่แววแห่งการจากไป หลานเจริญซึ่งเคยประคบประหงมปรนนิบัติวัตรฐากคุณยายมาตลอดเวลาที่อยู่สระบุรีได้กลับไปบ้าน หลานคนอื่น ๆ ไปธุระ เช้าวันนั้นทำให้ข้าพเจ้าสังหรณ์ใจคล้ายกับจะรู้ว่าวันนั้นเป็นวาระสุดท้ายของแม่ จึงไม่ไปทำงาน

ในการรักษาพยาบาลคุณแม่ในช่วงระยะสุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าได้รับความเอื้อเฟื้อและเมตตากรุณาจาก แพทย์-หญิงเสาวนีย์ ชูตะพงษ์ แห่งโรงพยาบาลวชิระ คุณหมอเมื่อทราบว่าคุณแม่มีอายุถึง ๙๙ ปี คุณหมอจึงมีความห่วงใยเป็นพิเศษ กลางวันพักเที่ยง คุณหมอได้มาเยี่ยมไข้คุณแม่ โดยที่ยอมไม่รับประทานอาหารกลางวัน คุณหมอได้พยายามทุกวิถีทางที่จะช่วยชีวิตคุณแม่ไว้ให้ยาวนานที่สุด แต่ระยะเวลาที่คุณหมอมารักษาคุณแม่นั้นเป็นระยะเวลาที่คุณแม่ห่งอมเต็มที่ คุณแม่เป็นคนไม่มีโรคภัยประจำตัว มีแต่ความชรา ธาตุทั้ง ๔ เริ่มวิการไปตามอายุขัย กระนั้นคุณหมอก็พยายามช่วยให้ยาบำรุงให้น้ำเกลือ เมื่อรับอาหารทางปากไม่ได้ ก็ให้อาหารทางเส้นโลหิต คุณหมอมาเยี่ยมทุกวันมิได้ขาดสักวันเดียว ข้าพเจ้าเกรงใจคุณหมอ เพราะคุณหมอมีงานมาก และไม่ได้พักผ่อน คุณหมอต้องเหนื่อย ต้องสละเวลาเพื่อคนแก่อายุ ๙๙ ปี คุณหมอบอกว่ายังไม่เคยรักษาคนแก่ขนาดนี้ อย่างสูงเคยรักษาเพียงอายุ ๘๘ ปี ที่มารักษา

คนแก่อายุ ๙๙ คุณหมอจึงรักษาด้วยความรัก ความสงสาร และห่วงใยเป็นพิเศษ ด้วยหวังจะให้มีอายุยืนยาวไปอีกสัก ๑ ปี จะได้ครบ ๑๐๐ ปี แต่สังขารคุณแม่ทนไม่ไหว ธาตุทั้ง ๔ เริ่มเสื่อมลงทีละสิ่งสองสิ่ง จนแตกดับไปในที่สุด คุณความดีของคุณหมอครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอจารึกไว้มิรู้ลืม ข้าพเจ้าไม่มีสิ่งใดจะตอบแทนนอกจากจะขอจารึกคุณความดีไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้ ยังมีท่านนายแพทย์ และพยาบาล พร้อมทั้งเพื่อนฝูงที่ได้กรุณาให้การรักษาพยาบาลคุณแม่เป็นอย่างดีตลอดมา ซึ่งข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ เพราะเท่ากับเป็นผู้ชุบชีวิตคุณยายให้ฟื้นคืนมาจนมีอายุยืนนานถึง ๙๙ ปี ท่านเหล่านั้น คือ

๑. นายแพทย์ชอบ แห่งร้านปริญญาการแพทย์ สระบุรี

๒. คุณหมอมณฑล แห่งร้านปริญญาการแพทย์ สระบุรี

๓. นายแพทย์อรัญ นิพัทธศิริผล แห่งโรงพยาบาลสระบุรี (สมัยนั้น)

๔. คุณมาลัย พยาบาลแห่งโรงพยาบาลสระบุรี (สมัยนั้น)

๕. คุณรสสุคนธ์ วิวิธสรการ

๖. นายแพทย์นเรศน์ สุธีธร

๗. นายแพทย์ยืนยง

ตลอดเวลาที่อยู่สระบุรี หมอประจำตัวคุณยาย คือ คุณหมอมณฑล คุณหมอมณฑลเป็นคนมีอัธยาศัยดีมาก คุณหมอจะรีบมาพยาบาลคุณยายทันทีที่ไปเชิญ เมื่อคุณแม่ป่วย คุณหมอก็แก้พื้นทุกครั้ง มีอยู่ครั้งหนึ่งนับว่าเป็นเหตุการณ์ที่ประทับใจ ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขว่าคุณแม่ป่วยหนักเวลา ๑ ทุ่ม ข้าพเจ้ารีบจับรถไปสระบุรี และได้เลยไปรับหมอมณฑลมารักษาคุณแม่ โดยขอความช่วยเหลือจากคุณประมูล คุณจิตติ มหาสมิติ สัตวแพทย์แห่งจังหวัดสระบุรี ให้กรุณารับหมอมาด้วย เมื่อข้าพเจ้าไปถึงบ้าน เห็นคุณแม่นอนนิ่ง หลับตาไม่ไหวติง ทราบว่าท้องเดินและมีไข้ และนอนนิ่งมาแล้วหลายชั่วโมง รอบ ๆ ตัวคุณยายมีญาติพี่น้องมา

นั่งเฝ้ากันเกือบยี่สิบคน ทุกคนนั่งนิ่ง บรรยากาศเงียบกริบ ข้าพเจ้าใจหายนึกภาวนาในใจให้คุณหมอมณฑลเป็นหมอเทวดาทีเถอะ เมื่อหมอมณฑลหยิบยาฉีดมาฉีดให้คุณยาย ข้าพเจ้าสังเกตดูมือหมอสั่นระริก และมีสีหน้าไม่สู้จะมั่นใจนัก อีกสัก ๒๐ นาทีต่อมา คุณแม่ลืมตา และพูดขอน้ำกิน ทุกคนโล่งอก หมอก็โล่งใจส่วนข้าพเจ้านั้นแน่ละ อะไรจะมาดีใจเท่าที่คุณแม่ฟื้นขึ้นมาอีกคำรบหนึ่ง ขณะนั้น ข้าพเจ้าเห็นหมอมณฑลเป็นหมอเทวดาจริง ๆ หมอเองก็โล่งอก และบอกข้าพเจ้าว่า ทีแรกก็ใจไม่ดีเหมือนกัน กลัวไม่ฟื้น หมอว่าอย่างนั้น

ต่อมาเมื่อคุณแม่เริ่มป่วยอีกครั้งหนึ่ง เมื่ออายุท่านได้ประมาณ ๘๐ ปีเศษ ผู้ที่ชุบชีวิตคุณแม่ครั้งนี้ คือนายแพทย์อรัญ นิพัทธศิริผล ขณะนั้นเป็นนายแพทย์ประจำจังหวัดสระบุรี และ คุณมาลัย พยาบาลประจำโรงพยาบาลสระบุรี เป็นคราวเคราะห์ดีของคุณแม่ที่บังเอิญคุณมาลัยได้ย้ายจากโรงพยาบาลนครราชสีมา มา

ประจำโรงพยาบาลสระบุรี เมื่อนงลักษณ์ได้ไปขอร้องให้ช่วย คุณมาลัยก็มิได้นิ่งนอนใจ ได้เชิญนายแพทย์อรัญมารักษาพยาบาลทันที คุณหมออรัญเป็นคนมีอัธยาศัยดีมาก การรักษาพยาบาลคุณยายนั้นนับว่าเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะหนทางจากบ้านถึงโรงพยาบาลห่างไกลกันราว ๆ ๑๗ ก.ม. คุณหมอต้องขับรถส่วนตัวมารักษาคุณยายเกือบทุกวัน บางครั้งต้องมาในเวลาค่ำคืน ฝนก็ตก ทางก็น่ากลัวอันตราย แต่คุณหมอก็ได้กรุณามารักษาคุณยายจนฟื้นอีกครั้งหนึ่ง ในการรักษาพยาบาลคุณยายครั้งนี้ ผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือหมอที่สำคัญที่สุดคือ คุณมาลัย คุณมาลัยเป็นคนดีมาก ข้าพเจ้ารักคุณมาลัยมากที่สุด คุณมาลัยได้มานอนเฝ้าคุณยาย ให้น้ำเกลือ ให้กลูโคลส ให้อาหารทางเส้นโลหิตตามคำสั่งของแพทย์ คุณมาลัยมีความรักคุณยายเสมือนหนึ่งเป็นยายของหมอเอง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสขอบพระคุณ คุณหมออรัญและคุณมาลัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ส่วนนายแพทย์นเรศน์ แห่ง "นเรศคลีนิค" ในซอย

วัดรวกบางบำหรุนั้น ก็เท่ากับเป็นหมอเทวดาอีกคนหนึ่ง ซึ่งได้รักษาพยาบาลคุณแม่ ซึ่งข้าพเจ้าได้รับมาจากสระบุรี เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๑๔ พอมาถึงข้าพเจ้าได้เชิญนายแพทย์นเรศน์มาให้การรักษาทันที คุณหมอวางยาประมาณ ๑ อาทิตย์ อาการบวมของคุณแม่ซึ่งบวมขึ้นมาถึงบั้นเอวนั้นยุบและหายขาด คุณยายมีอายุยืนยาวมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๖ ในการรับคุณแม่มารักษาตัวที่กรุงเทพ ฯ ครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ คุณสวัสดิ์เปรมวัฒนะ และคุณสมนึก ผู้เป็นหลานของคุณยายได้กรุณาเอื้อเฟื้อจัดรถพยาบาลรับมา นับว่าเป็นความสะดวกอย่างยิ่ง

นายแพทย์อีกท่านหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าจะงดกล่าวถึงเสียมิได้ คือ นายแพทย์ยืนยง แห่งร้าน "นเรศคลีนิค" ที่ได้กรุณามารักษาคุณแม่ หลังจากที่คุณหมอนเรศน์ไปต่างประเทศแล้ว ตลอดจนคุณรสสุคนธ์ วิวิธสรการที่ได้กรุณามาเฝ้ารักษาพยาบาล ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ทุก ๆ ท่าน และขออำนาจ

คุณพระศรีรัตนตรัยจงดลบันดาลให้ทุกท่านที่กล่าวนามมานี้จงเจริญด้วยจตุรพิธพร ทุกประการ

สุดท้ายนี้ด้วยอำนาจแห่งกุศลบุญราศีที่ข้าพเจ้ากระทำการฌาปนกิจศพคุณแม่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าขออุทิศแด่ คุณแม่แดง แผลงศร และคุณพ่อสัมฤทธิ์ แผลงศร หากคุณแม่และคุณพ่อได้ทราบด้วยญาณวิถีใด ๆ แล้ว จงกรุณารับเอาซึ่งส่วนกุศลนี้ให้บังเกิดความสุข ตลอดทั้งคุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย และญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว แม้จะได้ออกชื่อหรือไม่ได้ออกชื่อก็ดี ขอจงโมทนารับเอาส่วนกุศลนี้ ให้บังเกิดความสุขสมปรารถนา จงทุกประการ เทอญ.

จากลูก

สรวงสุดา สีลธัมมางกูร

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘

อาลัยแม่

เกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกันทุกคนนะแม่นะ ไม่ใช่มีแต่แม่คนเดียวเท่านั้น คนอื่น ๆ ยังมีอีกเยอะ จะต้องมีชาติหรือภพ เวียนว่ายตายเกิดต่อไปอีกจนกว่าจะบรรลุมรรคผล แม่จ๋า แม่อยู่ลูกอบอุ่น แม่ตายลูกว้าเหว่ แม่พลัดลูก ๆ ลูกพลัดแม่ แม่จ๋า แม่มีคุณธรรม ศีล สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ แม่ตายแล้ววิญญาณแม่อยู่ไหนแม่จ๋า กลับจากทำงานอยากเห็นแม่นั่งอยู่บ้านอย่างเคย แม่จ๋าชาติหน้าขอเป็นลูกแม่อีกนะแม่จ๋า ลูกไม่มีแม่อีกแล้ว แม่จ๋า แม่ไม่ได้ตายเพราะโรคนะแม่นะ ลูกมีหมอประจำตัวให้แม่ แม่อายุ ๙๙ แม่ก็หล่นไปเอง แม่รับอาหารตั้งแต่มากจนถึงรับไม่ได้จนต้องให้อาหารทางเส้นเลือด โดยการควบคุมของแพทย์หญิงเสาวณี ชูตะพงศ์ ร.พ. วชิระ กรุงเทพฯ จนสุดความสามารถของแพทย์จะช่วยได้นะแม่นะ

แม่จ๋า เมื่อแม่ยังอยู่แม่ถามว่า มีเงินเผาแม่ไหม ? จะเผาที่ไหน ? ต้องมีซิแม่ แม่จ๋า ปีเถาะ พ.ศ. ๒๕๑๘ เดือน ๗ ขึ้น ๒ ค่ำ ตั้งศพสวด ๑ คืน และเทศน์ ๑ กัณฑ์ ๓ ค่ำถวายเพล บ่ายมีแจง ๒ ธรรมาสน์ เย็นเผา ๔ ค่ำเก็บกระดูก ถวายอาหารพระเช้าเป็นการเก็บกระดูก ณ เมรุวัดน้อยนางหงษ์ เพื่ออุทิศส่วนกุศลตามพิธีศาสนาส่งไปให้แม่นะแม่นะ ลูกจะอุทิศส่วนกุศลฝากไปกับแม่พระธรณีหรือเทวดาไปถึงแม่นะแม่นะ

ขอเชิญดวงวิญญาณของแม่จงคอยรับอนุโมทนาส่วนกุศลจากแม่ธรณีหรือเทวดานั้นเถิด เพื่อประโยชน์และความสุขของแม่ในภพที่แม่อยู่นั้นเถิดนะแม่จ๋า

จากลูก

โพธิ์ สีลธัมมางกูร

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘

คำระลึกพระคุณ "คุณป้า"

เมื่อผมจำความได้ คุณพ่อได้นำผมไปกราบญาติผู้ใหญ่หลายคน จำนวนนั้นมีคุณป้าแดง แผลงศรด้วยผู้หนึ่ง เมื่อลำดับเครือญาติ คุณป้าเป็นพี่สะใภ้ของคุณพ่อ ซึ่งคุณพ่อมีความเคารพนับถือมาก ด้วยความเป็นหลานและบ้านอยู่คนละฝั่งคลองบัวลอย การ–ไป–มา–หาสู่ จึงมีอยู่เป็นประจำ ทำให้ผมใกล้ชิดกับคุณป้าอย่างสนิท

ระยะที่ผมกำลังเรียนหนังสือที่วัดบัวลอย ทุก ๆ วันที่ผมออกจากบ้านไปโรงเรียน จะต้องผ่านบ้านคุณป้าถือโอกาสไปโรงเรียนพร้อมคุณป้า ซึ่งท่านนำสมุด ดินสอและขนม ไปขายที่โรงเรียนเป็นประจำ

"ตั้งใจเรียน อย่าขาด อย่าดื้อ" คือคำสอนที่คุณป้าสอนผมเมื่อเด็ก ๆ และคำสอนนี้จะได้รับคำชี้แจงอย่างละเอียดเมื่อคุณป้าเห็นว่าผมเริ่มเกเร

ที่บ้านคุณป้ามีแขกมาหาเป็นประจำ ทั้งที่มาจากบ้านเดียวกันหรือต่างบ้าน เพราะคุณลุง (พี่ชายของคุณพ่อ) เป็นหมอ (แผนโบราณ) ในหมู่บ้านที่มีคนไข้มาก ผมจำได้ว่า ถ้าแขกที่มาหาจากต่างบ้าน คุณป้าจะต้องรับแขกด้วย ข้าว ปลา อาหาร ทุกราย คุณป้าบอกว่า "เขามาไกล จะรู้จักคุ้นเคยหรือไม่ก็ตาม เราเป็นเจ้าของบ้านจะต้องไม่ให้แขกหิวกลับไป"

ทุกวันคุณป้าจะใส่บาตรเมื่อพระออกบิณฑบาต ถ้าวันใดผมไปหาคุณป้าก่อนพระออกบิณฑบาต คุณป้าจะสอนให้ใส่บาตร วันพระ ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ คุณป้าไปใส่บาตรที่วัดและรักษาอุโบสถศีล คุณป้าสอนให้ผมรู้จักไหว้พระ กราบพระ และรู้จักคำว่า "ศีล" พร้อมกับสอนให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสอนไม่ให้เป็นคน :–

ขี้ลัก–ขี้เล่น (การพนัน) ไม่พูดเท็จ และให้ซื่อสัตย์ คุณป้าบอกว่าถ้าทำได้เท่านี้ ก็จะมีแต่มิตร ไม่มีศัตรู ตั้งแต่วัยเด็กจนมีงานทำ ซึ่งผมต้องห่างจากคุณป้า

เป็นเวลานาน ๆ จึงจะได้ไปกราบเยี่ยมท่านสักครั้ง คุณป้าแม้จะเข้าวัยชราก็ยังจำผมได้ เพียงได้ยินเสียงพูดโดยไม่เห็นตัว เมื่อผมเป็นปลัดอำเภอ และ นายอำเภอ คุณป้าได้เตือนด้วยความห่วงใยว่า

"ลูกเอ๋ยอยู่ (ที่ไหน) จงให้คนเขาไว้ใจ เมื่อจะจาก (ที่ใด) ไป จงให้ (คน) เขาคิดถึง จะเป็นมงคลติดตัวตลอดชีวิต"

คุณป้า จึงไม่เป็นเพียง "ป้า" เท่านั้น แต่เป็นแม่ของผมไปพร้อมกันด้วย ความเมตตาอารีของคุณป้าหาได้มีอยู่ในวงจำกัดเฉพาะลูก–หลานเท่านั้นไม่ แต่มีต่อบุคคลทั่วไป (ดังได้กล่าวไว้ในเรื่องการรับแขกที่มาหา) คุณป้าจึงเป็นที่เคารพนับถือของทุก ๆ คนในหมู่บ้าน และต่างบ้านที่ได้คบหา

เมื่อคุณป้าอายุได้ ๙๐ ปีเศษ ผมไปกราบท่าน ท่านรับว่า "เฒ่าแล้วต้องคิดก่อน" แต่แล้วท่านก็นึกได้ แต่ก่อนถึงแก่กรรม ๑–๒ ปี คุณป้าจำไม่ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามวัยของท่าน

ตั้งแต่ผมรู้จักคุณป้ามา จนท่านสิ้นบุญเมื่ออายุ ๙๙ ปี (๑๒ ธ.ค. ๒๕๑๖) คุณป้าประกอบแต่คุณงามความดี ซึ่งเป็นอนุสาวรีย์ในดวงใจของลูกหลานไม่ลืมเลือน

ขอเดชะกุศลผลบุญที่คุณป้าได้บำเพ็ญมา และส่วน-หนึ่งซึ่งฐานะเป็นพรหมของลูกหลาน และกุศลส่วนบุญที่ผมได้กระทำไม่ว่าในกาลใด ๆ จงเป็นปัจจัยดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณป้าได้รับแต่ความสุขในสรวง-สวรรค์เป็นนิจนิรันดร์ เทอญ.

จากหลาน

จันทร์ แผลงศร

จังหวัดน่าน

คุณยายของหลาน

"ชีวิตหล่น"

ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่า ข้าพเจ้าได้มาอยู่กับคุณยายแต่เมื่อใด เพราะจำความได้ก็อยู่กับคุณตาคุณยายแล้ว เนื่องจากคุณยายท่านได้ส่งลูก ๆ ท่านมาเรียนและรับราชการในกรุงเทพ ฯ เว้นคุณแม่ข้าพเจ้า ซึ่งมีครอบครัวและอยู่บ้านคนละบ้าน คุณตามีอาชีพเป็นแพทย์แผนโบราณ คุณยายจึงให้ข้าพเจ้าเรียนหนังสือกับคุณตาเพื่อรับใช้คุณตา นับเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้ารู้จักการหยิบยาและใช้ยา และเมื่อชาวบ้านต่างตำบลมาตามคุณตาไปรักษา คุณยายจะให้ข้าพเจ้าไปด้วย คุณตารักษาคนไข้สมัยนั้นไม่คิดค่ารักษาและค่ายา เมื่อหายแล้วจึงจะมีผู้ที่หายป่วยมายกครูให้ ซึ่งจะมีขนมนมเนยมาด้วย คุณยายและคุณตาเป็นที่รักนับถือของคนทั้งหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง ตลอดทั้งอำเภอหนองแคก็ว่าได้ เพราะ

ถ้าใครได้พบพูดจากับคุณยายแล้ว ทุกคนจะได้ฟังคำพูดที่ไพเราะรื่นหู คุณยายไม่เคยกล่าวคำผรุสวาทกับใคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านจะหาข้าวปลา อาหาร เลี้ยงบุคคลที่ไปมาหาสู่ทุกครั้ง ไม่ว่าบ้านใกล้หรือไกล นอกจากนั้นท่านยังเป็นผู้ที่เคร่งต่อการทำบุญ คุณยายจะหุงข้าวและทำอาหารด้วยมือของท่านเองใส่บาตรทุก ๆ เช้า จนกระทั่งทำไม่ไหว คุณตาและคุณยายรักษาศีลอุโบสถทุก ๆ ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ตลอดปี ทุกวันพระคุณยายจะนอนวัด ส่วนคุณตาจะกลับมานอนบ้าน ข้าพเจ้าติดคุณยายมาก ข้าพเจ้าต้องไปนอนวัดด้วย บทสวดมนต์ที่นอกเหนือจากการทำวัตรเช้า–เย็น คุณยายจะต้องให้ข้าพเจ้าท่องให้ท่านฟังในเวลาว่างก่อนนอนเสมอ และเมื่ออายุ ๑๒ ปี ข้าพเจ้าต้องจากท่านไปเรียนหนังสือในเมือง และต่อมาก็ได้ไปประกอบอาชีพต่างจังหวัด ข้าพเจ้าจึงไม่ได้อยู่กับคุณตาคุณยายตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้น-มา ต่อมาคุณตาถึงแก่กรรม และคุณพ่อของข้าพเจ้าก็ถึงแก่กรรม ครอบครัวของข้าพเจ้าจึงมารวมกับคุณยาย

พึ่งร่มโพธิ์ร่มใหญ่ที่ร่มเย็นที่สุดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีคุณแม่และพี่เจริญพี่สาวคนโตได้มารับใช้คุณยายอยู่เป็นปกติสุขเสมอมา เมื่อคุณยายอายุ ๘๕ ปี คุณยายได้ล้มเจ็บลงและอาการหนักมาก ข้าพเจ้าได้เดินทางมาจากนคร-ราชสีมา จะรับคุณยายไปรักษาโรงพยาบาล คุณยายไม่ยอมไป และบอกว่าชีวิตคุณยายจะหล่นแล้ว อย่าเอายายไปโรงพยาบาลเลย ยายได้เตรียมพร้อมแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าคุณยายยังไม่ตายแน่ จึงได้ไปเชิญท่านนายแพทย์ชอบ แห่งร้านปริญญาการแพทย์ สระบุรี มารักษาท่านได้กรุณามาเองบ้าง ให้คุณหมอมณฑลมาบ้าง และจากนั้นก็ได้ทำบุญต่ออายุให้ คุณยายหายเป็นปกติ และอยู่มาอีกหลายปีจนถึง พ.ศ. ๒๕๐๗ ประมาณเดือนมกราคม ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขว่าคุณยายเจ็บหนักให้รีบมาด่วน ข้าพเจ้าคิดในใจว่าท่านอายุ ๙๐ ปีแล้ว ท่านคงจะหล่นดังที่ท่านเคยพูดไว้ ข้าพเจ้าจึงได้อาราธนาท่านอาจารย์พระครูสมุห์ศรีสุวรรณ ซึ่งขณะนั้นท่านกำลังสอนวิปัสสนากรรมฐานอยู่ที่วัดพระนารายณ์มหา-

ราช (นครราชสีมา) เดินทางมาให้พระกรรมฐานและแสดงธรรมให้คุณยาย ซึ่งขณะนั้นคุณยายไม่รู้สึกตัวเลย เมื่อท่านอาจารย์แสดงธรรมจบ คุณยายลืมตา และท่านบ่นว่าปวด ท่านอาจารย์จึงสอนให้คุณยายกำหนดว่าปวดที่ใดให้กำหนดที่นั่น เมื่อท่านอาจารย์กลับแล้ว คุณยายก็ฟื้นและพูดจาได้ นับว่าเป็นโชคของคุณยายอีกครั้งหนึ่ง คุณมาลัย ซึ่งเป็นพยาบาล ผู้ที่ข้าพเจ้ารักและนับถือเสมือนน้องสาวได้ย้ายจาก ร.พ. นครราชสีมา มาประจำอยู่ ร.พ. สระบุรี ข้าพเจ้าได้ไปหาและขอร้องให้ช่วยเหลือ คุณมาลัยมิได้นิ่งนอนใจได้เชิญนายแพทย์อรัญ นิพัทธศิริผล มารักษาพยาบาลคุณยาย ท่านทั้งสองนี้ได้ให้การรักษาพยาบาลคุณยายด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง คุณหมออรัญ ทั้ง ๆ ที่ท่านมีงานล้นมือ ท่านยังปลีกเวลาไปรักษาคุณยาย บางครั้งต้องขับรถส่วนตัวไปในเวลาค่ำคืน เมื่อข้าพเจ้าไปเชิญท่านก็ไปรักษาพยาบาลให้โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย พระคุณครั้งนี้ข้าพเจ้ายังจดจำไว้ตราบเท่าชีวิต ส่วนคุณมาลัย

นั้นได้นอนเฝ้าเลยทีเดียว เพราะแพทย์ได้ให้น้ำเกลือและให้อาหารทางเส้นโลหิตแก่คุณยาย คุณมาลัยเป็นคนดีมาก และรักคุณยายเสมือนเป็นยายของหมอเอง ข้าพเจ้าไม่มีสิ่งใด ที่จะตอบแทนในน้ำใจไมตรีของคุณหมออรัญและคุณมาลัยได้ นอกจากจะขอสรรเสริญคุณความดีไว้ ณ ที่นี้ ตลอดทั้งคุณหมอมณฑลอีกผู้หนึ่งที่ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ เพราะเป็นผู้ชุบชีวิตคุณยายให้ฟื้นและหายเจ็บหายป่วยตลอดมาทุกครั้งที่คุณยายป่วย พี่เจริญต้องไปเชิญคุณหมอมณฑล ร้านปริญญาการแพทย์ สระบุรี และคุณหมอก็รับมาทุกครั้งไม่เคยปฏิเสธ นอกจากนี้ยังมีคุณรสสุคนธ์ วิวิธสรการเพื่อนรักข้าพเจ้าอีกท่านหนึ่งด้วยที่ได้มาเฝ้าพยาบาลในวันหยุด ซึ่งข้าพเจ้าขอขอบพระคุณและจารึกบุญคุณไว้ ณ ที่นี้ คุณยายหายเป็นปกติมาจนกระทั่งต้นปี ๒๕๑๓ คุณยายเป็นไข้และบวมที่เท้า ทุกคนลงความเห็นว่าเมื่อบวมแล้วอาการหนักไม่มีทางรักษา คุณน้าสรวงสุดาจึงได้รับคุณยายจากบ้านบัวลอย จังหวัดสระบุรี มารักษาตัว

ที่กรุงเทพฯ โดยได้รับความช่วยเหลือจากหลานสมนึก เปรมวัฒนะ (แผลงศร) ได้ขอรถ ร.พ. ศิริราช รับคุณยายมา ต่อมาจึงได้เชิญนายแพทย์นเรศน์ แห่ง "นเรศคลีนิค" มารักษา จากนั้นอาการบวมก็หายไป คุณยายอยู่มาได้อีกประมาณ ๓ ปี ๖ เดือน ขณะนั้นเดือนสิงหาคม ๒๕๑๖ คุณยายอยู่ดี ๆ ก็แน่นิ่งไป ข้าพเจ้าคิดว่าต้องหล่นแน่แล้ว จึงได้ไปเชิญแพทย์หญิงเสาวณี ชูตะพงษ์ มารักษา และวันนั้นเป็นวันพระ จึงได้อาราธนาท่านอาจารย์พระครูภาวนาภิธานมาให้ศีล และแสดงธรรม พร้อมกับเชิญคณะสวดมนต์วัดมหาธาตุมาสวดมนต์ให้ เพราะข้าพเจ้าเชื่อมั่นทั้งหมอและยาและอำนาจพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คุณยายยังอยู่มาได้อีกประมาณ ๕ เดือน ต่อมาสังขารของคุณยายทนไม่ไหว ธาตุทั้ง ๔ เริ่มแปรปรวน คุณยายเริ่มบวมมือ บวมเท้า และรับประทานอาหารไม่ได้ พ.ญ. เสาวณี ได้ช่วยอย่างเต็มที่ คืนวันที่ ๑๑ ธ.ค. ๑๖ เวลา ๑๙.๓๐ น. ข้าพเจ้ายังได้ช่วยจับแขน

ฉีดยาให้คุณยาย คุณยายยังบีบมือข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าไม่คิดว่าคุณยายจะหล่นในวันรุ่งขึ้น แต่แล้วคุณยายก็ได้จากลูกหลานไปด้วยอาการอันสงบในอ้อมกอดของคุณน้าสรวงสุดา สีลธัมมางกูร ในวันที่ ๑๒ ธ.ค. ๑๖ เวลา ๙.๐๐ น. อายุ ๙๙ ปี

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณท่านนายแพทย์และพยาบาล กับทั้งญาติสนิทมิตรสหายของข้าพเจ้าที่ได้กรุณาช่วยเหลือให้การรักษาพยาบาลคุณยายเป็นอย่างดีตลอดมา ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและคุณธรรมทั้งปวง จงคุ้มครองแด่ท่านที่มาให้ความกรุณารักษาคุณยายของข้าพเจ้า เริ่มตั้งแต่นายแพทย์ชอบ คุณหมอมณฑล คุณมาลัย และนายแพทย์อรัญ นิพัทธ-ศิริผล คุณรสสุคนธ์ วิวิธสุรการ นายแพทย์นเรศ นายแพทย์ยืนยง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แพทย์หญิงเสาวนีย์ ชูตะพงษ์ ผู้เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณาได้พยายามช่วยชีวิตคุณยายทุก ๆ วิถีทาง จวบจนวาระสุดท้าย ตลอดทั้งเจ้าอาวาสวัดบัวลอย ท่านเจ้าอาวาส

วัดหนองจิก ท่านอาจารย์พระครูสมุห์ศรีสุวรรณ แห่งโคราช ท่านอาจารย์พระครูภาวนาภิธาน (เส็ง ยสินฺธโร) วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร บางเขน และคณะสวดมนต์วัดมหาธาตุ ตลอดจนญาติพี่น้องมิตรสหายและหลานคุณยายทุก ๆ คน ขอจงปราศจากโรคภัยอันตราย และมีความสุขความเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ.

หลาน นงลักษณ์ ทิพย์บำรุง

๑๓ พ.ค. ๑๘

หมายเหตุ

ข้าพเจ้าขออภัยต่อท่านที่กล่าวนามมาแล้วนี้ทั้งหมด ที่ข้าพเจ้าจำนามสกุลไม่ได้ก็ดี หรือจำผิดพลาดด้วยประการใด ๆ ก็ดี ข้าพเจ้าขอประทานอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

รำลึกพระคุณ

โอ้....คุณย่า สุดสิ้นชีวาครรไล
จากหลานสู่แดนไกล ร่ำร้องไห้ไม่กลับคืน
แต่นี้ไม่มีแล้ว พระคุณแก้วที่เคยพร่ำ
สอนหลานให้จดจำ ให้กระทำแต่ความดี
เมื่อเยาว์เฝ้าถนอม คอยเห่กล่อมและพัดวี
อุ้มชูด้วยปรานี ยามแม่มีกิจนานา
พระคุณเคยอุ่นเกล้า อุ่นเรือนเหย้าแต่ไรมา
เปรียบปานผืนแผ่นฟ้า โอภาแสงสุรีย์ฉาย
สมหวังที่หลานรัก ยิ่งยศศักดิ์เป็นท่านนาย
เหนื่อยอ่อนมามากมาย ค่อยผ่อนคลายจวบวายปราณ
กุศลบุญหนุนนำให้ วิญญาณได้สบสุขศานต์
ผ่านภพสู่วิมาน– แมนสถานนิมมานรดี....

จากหลาน ลูกพ่อผล

คำไว้อาลัยคุณย่าทวด

"พระคุณแม่"

อุ่นอะไร หรือจะอุ่น เท่าอกแม่
อุ่นแท้แท้ แม่จ๋า หาไหนเหมือน
อกคนอื่น หมื่นแสน อาจแชเชือน
อกของแม่ มิเขยื้อน จากลูกเอย.

"แม่จ๋า" พระคุณนั้นสุดจะหาสิ่งใดเหมือน
น้ำใจแม่โชติช่วงเหมือนดวงเดือน
เตือนให้ลูกกตัญญูมิรู้วาย
รักอะไรหรือจะแท้เท่าแม่รัก
ผูกสมัครสายเลือดไม่เหือดหาย
รักอื่นยังประจักษ์ว่ารักคลาย
รักของแม่นั้นมิเคยหน่ายจนวายชนม์

"เตรียมตัวก่อนตาย"

เตรียม สร้างทางชอบไว้ หวังกุศล
ตัว สุขส่งเสริมผล เพิ่มให้
ก่อน แต่มฤตยูยล เผด็จชีพ เทียวนา
ตาย พรากจากโลกได้ สถิตด้าว แดนเกษม

"ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์"

ขอให้ดวงวิญญาณของคุณย่าทวด จงเป็นสุขในสัมปรายภพหน้า เทอญ.

ประภา ทิพย์บำรุง

และเหลนทุกคน

มาดี อยู่ดี ไปดี

คำว่า มาดี อยู่ดี ไปดี ๓ คำนี้เป็นภาษาไทยที่อ่านแล้วเข้าใจได้ แต่จะเข้าใจดีเพียงไรนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ผู้เขียนเห็นว่าที่ว่า มาดี อยู่ดี ไปดีนั้น มีความเกี่ยวข้องกับคนและสัตว์ทุกจำพวกที่เกิดขึ้นมีอยู่ และละไปจากโลกนี้ ที่ว่าเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนและสัตว์นั้นอย่างไร คือคำว่ามาดีนั้น หมายความว่าเกิดมาเป็นคน การเกิดเป็นคนนั้น ถ้าถือตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ไม่ใช่เกิดกันได้ง่ายนัก ต้องอาศัยเหตุอาศัยปัจจัยหลายประการจึงจะเกิดได้ อย่างน้อยที่สุดต้องอาศัยบิดามารดาเป็นเหตุก่อน เพราะว่าคนทุกคนนั้นไม่ได้เกิดมาจากโพรงไม้ แต่เกิดจากครรโภทรของมารดา โดยอาศัยความร่วมมือของบิดาเป็นประการสำคัญ ถึงแม้ว่าคนทุกคนจะเกิดขึ้นเพราะอาศัยมารดาบิดาเป็นต้นเหตุก็ตาม แต่ถึงกระนั้นเราจะเลือกเอา

มารดาบิดาที่ดี คือที่มีคุณธรรมของมารดาบิดาอย่างสมบูรณ์นั้นก็ยาก เพราะคนเราที่เกิดมานั้นไม่ใช่เลือกเกิดได้ตามความชอบใจของใครของมัน ต้องแล้วแต่กรรม กรรมเท่านั้นจักเป็นผู้บ่งบอกว่า เจ้าคนนี้จงไปเกิดในที่นั้น ๆ แล้วถือเอาคนนั้น ๆ เป็นบิดามารดาของตน ๆ คนทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ต้องอาศัยกรรมเป็นผู้จัดสรรปั้นแต่งให้เกิด เพราะฉะนั้นทุกคนจึงไม่เหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่อาศัยมารดาบิดาเดียวกันก็หาเหมือนกันไม่ เช่นคนบางคนได้สร้างกรรมดีมาในอดีตชาติพอมาเกิดก็ได้มารดาดี บิดาดี เช่นได้มารดาที่มีสุขภาพพลานามัยดี มีทรัพย์สินเงินทอง มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมียศถาบรรดาศักดิ์ มีศีลธรรมอย่างมั่นคง และปฏิบัติหน้าที่ของมารดาบิดาอย่างถูกต้องตามหลักธรรมเป็นอย่างดี คนที่สั่งสมกรรมดีมาแต่อดีต ซึ่งเรียกว่า "ปุพเพกตปุญญตา" แปลว่า ผู้ที่เคยทำบุญไว้ในปางก่อนนั้น พอเกิดมาก็มีดีพร้อมหลายประการดังกล่าวแล้ว คนประเภทนี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นผู้ "มาดี"

อยู่ดี หมายความว่าคนเราเมื่อเกิดมาแล้วก็อาศัยมารดาบิดา พี่เลี้ยงนางนม หรือญาติผู้ใกล้ชิดเป็นผู้เอาใจใส่เลี้ยงดูให้มีความสุขสบายตามควรแก่ฐานะจนเจริญเติบโตขึ้นโดยลำดับ จนถึงพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้ ในระหว่างที่เลี้ยงดูอยู่นั้น ก็ไม่เพียงแต่สักว่าเลี้ยงพอให้โตอย่างเดียวเท่านั้น มารดาบิดายังเป็นผู้คอยแนะนำพร่ำสอนลูกของตนอยู่ตลอดเวลา เช่นสอนให้รู้จักคืบคลาน นั่ง นอน ยืน เดิน รับประทานอาหาร ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หัดให้พูด ให้เรียกว่า พ่อ แม่ พี่ ป้า น้า อา อื่น ๆ อีกมากมาย เพราะเหตุดังนี้มารดาบิดาจึงได้ชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า เป็นอาจารย์คนแรกของลูก ขณะที่เลี้ยงดู และแนะนำพร่ำสอนลูกของตนอยู่นั้น แม้จะใช้เวลานานแสนนานเพียงใดก็ไม่เคยคิดว่าจักเลี้ยงเพื่อเรียกเอาค่าตอบแทน หรือสินจ้างรางวัลจากลูกเลยแม้แต่น้อย แต่กลับเลี้ยงดูแนะนำพร่ำสอนลูกด้วยความเมตตากรุณาเป็นอย่างดียิ่ง ฉะนั้นมารดาบิดาจึงได้ชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า "เป็นพรหมของลูก" คือเป็นเทวดา

ของลูก ครั้นลูกได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากมารดาบิดาเป็นอย่างดีแล้ว ลูก ๆ ทุกคนต้องรู้จักฐานะและหน้าที่ของตน ๆ เช่นรู้จักว่าพ่อแม่ได้เลี้ยงดูเรามาแล้ว เมื่อมีโอกาสเราจักเลี้ยงท่านตอบ จักช่วยทำกิจต่าง ๆ ของท่าน รักษาวงศ์สกุลของท่านไม่ให้เสื่อมเสีย ประพฤติตนเป็นคนดีสมควรที่จะรับทรัพย์มรดกของท่าน ประการสุดท้ายเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่าน ลูกทั้งหลายจะต้องปฏิบัติดังกล่าวมาแล้วนี้ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นลูกที่ดีของมารดาบิดา ลูกที่ดีของมารดาบิดานั้นแม้จะเกิดมามากมายสักเท่าใดก็ตาม ก็ไม่ทำให้มารดาบิดาเป็นทุกข์ มารดาบิดาไม่ต้องตกนรกทั้งเป็นเพราะลูก ยิ่งไปกว่านั้น ลูกที่ดียังมีทางที่จะนำเอามารดาบิดาขึ้นสวรรค์ทั้งเป็นอีกด้วย คนเราเมื่อเกิดมาในโลกนี้นอกจากจะทำตนให้เป็นคนดีของมารดาบิดาแล้ว เมื่อเติบใหญ่ไปศึกษาวิชาการต่าง ๆ ในสำนักของครูบาอาจารย์นั้น ๆ ก็ต้องทำตนให้เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ในสำนักนั้น ๆ ด้วย ศิษย์ที่ดีนั้นจะต้องแสดงความเคารพ

คารวะต่อครูอาจารย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมื่ออาจารย์มีกิจเกิดขึ้นศิษย์พอจะช่วยได้ก็ช่วยท่านตามควร ในขณะที่เรียนศิลปวิทยากับอาจารย์ก็เรียนโดยเคารพ และตั้งใจฟังด้วยความเคารพ ถึงคราวอาจารย์เจ็บป่วยก็คอยดูแลท่าน ศิษย์ผู้ใดปฏิบัติต่ออาจารย์ดังกล่าวมานี้ ชื่อว่าเป็นศิษย์ที่ดี คนดีและความดีนั้น โบราณท่านว่า "ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้" ไม่ว่าจะไปอยู่ในที่ไหนและทำหน้าที่การงานอันใดก็ต้องดีตลอดไป เช่นขณะทำหน้าที่พลเมือง ก็เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ขณะที่ทำหน้าที่สามีภรรยา ก็เป็นภรรยา สามีที่ดีของกันและกัน ขณะที่ทำหน้าที่เป็นพุทธบริษัท ก็เป็นพุทธ-บริษัทที่ดีของพระพุทธศาสนา พุทธบริษัทที่ดีของพระพุทธศาสนานั้น จะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธามีความเชื่อความเลื่อมใสในคุณของพระรัตนตรัย เชื่อกรรมและผลของกรรม เช่นเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น เป็นผู้มีศีลตามควรแก่ฐานะของตน เช่นอุบาสกอุบาสิกาอย่างน้อยก็ต้องมีศีล ๕ เป็นปรกติ

หรือศีลอุโบสถในโอกาสอันควร ไม่เป็นพุทธบริษัทประเภทกระต่ายตื่นตูม คือไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อมั่นอยู่ในเหตุและผล แสวงหาเขตบุญอยู่ในหลักของพุทธ-ศาสนาเท่านั้น ไม่แสวงหาบุญอื่นนอกจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า พุทธบริษัทใดปฏิบัติได้ดังนี้ชื่อว่าเป็นพุทธบริษัทที่ดีของพุทธศาสนา คนเราเมื่อเกิดมาปฏิบัติตนเป็นคนดี คือเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นพลเมืองที่ดีของประ-เทศชาติ เป็นสามีภรรยาที่ดีของสามีภรรยาทั้งหลายเป็นพุทธบริษัทที่ดีของพระพุทธเจ้า บุคคลผู้ตั้งตนอยู่ในฐานะเช่นนี้ แม้ว่าจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้นานแสนนานเพียงใดก็ตาม ก็ชื่อว่าเป็นผู้อยู่ดี

ไปดี คำว่าไปดีนั้นมีความหมายเป็น ๒ ทาง คือหมายถึงตัวบุคคลผู้ไปอย่างหนึ่ง และหมายถึงสถานที่ที่ไปอีกอย่างหนึ่ง ธรรมดาของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่ปรากฏมีอยู่ในโลกนั้นจะต้องตกอยู่ในลักษณะเหมือนกันคือ มีความเกิดขึ้นในเบื้องต้น ตั้งอยู่ในท่ามกลาง และ

เสื่อมสลายไปในที่สุด ชีวิตของคนและสัตว์ทั้งหลายก็ตกอยู่ในลักษณะอย่างนี้ แต่การเสื่อมไปและดับไปของชีวิตของคนและสัตว์สามัญธรรมดานั้น ไม่ใช่ดับเงียบหายไปเฉย ๆ เมื่อดับจากที่นี้แล้วก็ไปก่อตัวขึ้นใหม่ในที่ภพใหม่ ภูมิใหม่อีกต่อไป แต่การที่จะก่อตัวขึ้นในภพใหม่ ภูมิใหม่นั้น ก็ต้องอาศัยปัจจัย และเหตุที่ตนได้สั่งสมไว้ในภพนี้ภูมินี้เป็นประการสำคัญ ภพ ภูมิ ที่ดีนั้นได้แก่ ภพ ภูมิ ของมนุษย์, เทวดา, พรหม ฉะนั้นคำว่าสถานที่ดี ก็คือภพ ภูมิที่ดีนั้นเอง ส่วนผู้ไปดีนั้นก็หมายถึงบุคคลผู้มีคุณธรรมพอที่จะไปเป็นมนุษย์ได้ มีคุณธรรมพอที่จะไปเป็นเทวดาได้ มีคุณธรรมพอที่จะไปเป็นพรหมได้ จึงจะได้ชื่อว่า ไปดี

คุณยายแดง แผลงศร เกิดมาในโลกนี้เป็นผู้มีอายุยืนยาวถึง ๙๙ ปีเศษ นับว่าเป็นผู้มาดี ขณะที่มีชีวิตอยู่ก็ไม่ประมาทบำเพ็ญตนเป็นคนดี ชื่อว่าอยู่ดี เพราะท่านมาดี และอยู่ดีดังกล่าวแล้ว เวลาท่านจะจาก ลูก หลานเหลน ไป ก็คงจะไปดี หมายถึงไปสู่ภพ ภูมิที่ดี

ขออำนาจกุศลที่ลูก หลาน เหลน ญาติมิตร ที่ได้ตั้งใจกระทำให้ในโอกาสนี้ จงเป็นประโยชน์นำความสุขความเจริญไปให้ดวงวิญญาณของคุณยายแดง แผลงศร ในคติภพนั้น ๆ ทุกประการ เทอญ.

พระครูภาวนาภิธาน

วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต บางเขน กรุงเทพมหานคร

๒๕ เมษายน ๒๕๑๘

"กตัญญู กตเวที"

โดย

พันโท ทองพิมพ์ สุวรรณศรี

อนุศาสนาจารย์ กองพลทหารม้า

คำว่า "กตัญญู กตเวที" นี้ เราได้ยินได้ฟังกันมาจนชินหู โดยเฉพาะผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ย่อมทราบถึงความหมายเป็นอย่างดี เป็นคำที่คล่องปากแต่ยากแก่การปฏิบัติ ผู้ใดมีกตัญญูกตเวที ผู้นั้นเป็นคนดี เพราะความกตัญญูกตเวทีนี้เป็นธรรมข้อหนึ่ง สำหรับเป็นเครื่องวัดตน ถ้าขาดกตัญญูกตเวทีแล้วจะเป็นคนดีไม่ได้ กตัญญูกตเวทีจึงเป็นเครื่องหมายของคนดี ดังพระบาลีพุทธภาษิตว่า "นิมิตฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญู กตเวทิตา" แปลว่า "ความเป็นผู้กตัญญู กตเวทีเป็น

เครื่องหมายของคนดี"

กตัญญู หมายถึงความเป็นผู้รู้อุปการคุณ ที่ท่านได้ทำแล้วแก่ตน พูดง่าย ๆ ก็คือ "รู้จักบุญคุณของผู้อื่นที่มีต่อตนนั่นเอง" มนุษย์เราเกิดมาจะอยู่โดดเดี่ยวเดียวดายในโลกอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้โดยลำพังไม่ได้ ต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กันและกัน อย่าว่าแต่มนุษย์เราเลย แม้แต่สิ่งปลูกสร้าง เช่นบ้านเรือนก็ยังต้องอาศัยเสาหลายต้นค้ำยันไว้จึงทรงอยู่ได้ มิฉะนั้นแล้วก็คงพังพินาศไป สมดังนัยแห่งคำพังเพยที่ท่านผู้รู้ได้กล่าวไว้ว่า

อันบ้านเรือน ใหญ่โต รโหฐาน
มีเสาธาร หลายต้น จึงทนไหว
เป็นมนุษย์ อยู่เดียว ก็เปลี่ยวใจ
ต้องอาศัย พวกพ้อง พี่น้องนา ฯ

คำพังเพยนี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ธรรมดาของมนุษย์เรานั้นต้องมีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ผู้ใดกระทำอุปการะก่อน ผู้นั้นได้ชื่อว่า "บุพพการี" ผู้ที่

ได้ชื่อว่าบุพพการีนั้นต้องทำอุปการะก่อน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าจะจำแนกโดยพลการ มีอยู่ ๔ ประเภท คือ

๑. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒. พระอุปัชฌาย์ และอาจารย์

๓. พระมหากษัตริย์

๔. มารดา บิดา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วพระองค์ได้เสด็จสั่งสอนเวไนยนิกรให้ได้บรรลุมรรคผล ตามสมควรแก่อุปนิสัยของตน ๆ ตามนิคมชนบทราชธานีเมืองราชคฤห์ในมคธรัฐเป็นต้น ประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่น และได้ทรงแต่งตั้งพระธรรมวินัย ให้เป็นพระศาสดาแทนพระองค์ต่อไปในอวสานสมัย เมื่อพระองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว นับว่าพระพุทธองค์ทรงเป็นบุพพการี เพราะว่าพุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา จะมีปัญญารู้บาป บุญ

คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ ตลอดถึงได้รู้อริยสัจจ์ ๔ ก็เพราะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระบรมศาสดา จึงจัดว่าทรงเป็นบุพพการี

พระอุปัชฌาย์และอาจารย์ ได้นามว่าเป็นบุพพการี เพราะมีอุปการคุณที่ได้ทำแก่สัทธิวิหาริกและอันเตวาสิก โดยการปกครอง อบรม ว่ากล่าวสั่งสอน ให้เว้นในสิ่งที่ควรเว้น ประพฤติในสิ่งควรประพฤติ ให้มีความรู้และปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตั้งตนอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมอันจะนำหมู่คณะของตนให้เจริญ อนุเคราะห์สัทธิวิหาริกอันเตวาสิก ศิษย์ของท่านด้วยสถาน ๕ คือ แนะนำดี ๑ ให้เรียนดี ๑ บอกศิลปวิทยาให้โดยสิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพรางไว้ ๑ ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง ๑ ทำการป้องกันในทิศทั้งหลาย ๑ (คือจะไปทิศไหน ก็ไม่อดอยาก) จัดเป็นบุพพการี ประเภท ๒

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภ์ ทรงทนุบำรุงสมณพราหมณาจารย์ และพสกนิกรให้อยู่เย็นเป็นสุขภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ทรงดำรงอยู่ใน

ทศพิธราชธรรม ทั้งยังทรงเป็นพระประมุขของชาติ อุปถัมภ์พระศาสนา เพื่อให้อาณาประชาราษฎรได้ปฏิบัติตามคำสอนดับความทุกข์ความเดือดร้อน ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขทุกถ้วนหน้า ในเมื่อทุกคนได้ปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ตามสมควรแก่ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ก็เพราะอาศัยพระบารมีแห่งพระมหากษัตริย์ทรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพ ยังความสงบราบคาบให้เกิดขึ้นในรัฐสีมา ด้วยพระเมตตาคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งมีประจำอยู่ในพระทัย จึงจัดได้ว่าเป็นบุพพการีประเภท ๓

มารดา บิดา ซึ่งได้นามว่าบุพพการี เพราะมีอุปการคุณแก่บุตร ธิดา อุตสาหะทนบำรุงเลี้ยงดู สั่งสอนบุตรและธิดา ตั้งแต่เกิดมาจนโตใหญ่ ให้เจริญด้วยคุณงามความดี และท่านดำรงอยู่ในพรหมวิหารธรรม ทั้งเป็นบุรพาจารย์ และอาหุไนยบุคคลของบุตรธิดา มีอธิบายว่า มารดาบิดาชื่อว่าเป็นพรหมของบุตรเพราะมีเมตตาปรารถนาให้บุตรธิดามีความเจริญ มี

ความรักใคร่ในบุตร บำรุงเลี้ยงรักษา มีกรุณาในบุตร เกิดความหวั่นใจในเมื่อบุตรเจ็บไข้ได้รับความทุกข์ มีความสงสารช่วยรักษาพยาบาลให้มีความสุข มีมุทิตาพลอยยินดีในเมื่อบุตรหายเจ็บไข้ และได้รับความเจริญด้วยศิลปวิทยาและยศศักดิ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป มีอุเบกขาวางใจเฉยอยู่ ในเมื่อผู้ที่เป็นบุตรธิดาหายโรคแล้ว หรือเติบโตขึ้น ตั้งตัวได้เป็นหลักฐานไม่ต้องวิตกห่วงใยในเรื่องใด ๆ ทั้งได้ชื่อว่าเป็นบุรพาจารย์ของบุตร เพราะเป็นอาจารย์ก่อนกว่าอาจารย์อื่น ๆ โดยได้แนะนำสั่งสอนให้บุตรธิดารู้จักสิ่งที่ควรและไม่ควร พร้อมทั้งบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ ตลอดถึงให้รู้จักระวังรักษากิริยามารยาทเป็นต้น และมารดาบิดาได้ชื่อว่า เป็นอาหุไนยบุคคลของบุตรธิดา เพราะเป็นผู้ที่บุตรธิดาควรจะนำพัสดุสิ่งของเงินทองเสื้อผ้ามาบูชาคุณ และเกื้อกูลอุดหนุนท่านด้วยประการอื่น ๆ อีก ตลอดถึงควรแก่การกราบไหว้อ่อนน้อม เคารพนับถือเป็นอย่างดี ด้วยความกตัญญูกตเวที ตั้งต่อหน้า

และลับหลัง

มารดาบิดามีความรักในบุตรธิดา สู้อุตส่าห์ทนุถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงเรามา รื้นไม่ให้ไต่ไรไม่ให้ตอม แม้บุตรธิดาจะอยู่ในฐานะอย่างไร ความรักที่ท่านมีไม่ได้เสื่อมคลาย เป็นผู้คอยเช็ดน้ำตาให้บุตรธิดาเป็นคนสุดท้าย ไม่มีความรักอื่นใดที่จะจีรังยั่งยืนเหมือนความรักของมารดาบิดาที่มีต่อบุตรธิดา เป็นความรักที่บริสุทธิ์ ซึ่งจะหาความรักอื่นใดเสมอเหมือน เป็นความรักที่ประกอบด้วยเมตตา หวังดีกรุณาสงสาร มุทิตาชื่นชมพลอยยินดี มีอภัยใคร่ที่จะเห็นบุตรธิดามีความเจริญก้าวหน้า จึงได้อนุเคราะห์บุตรธิดาด้วยสถาน ๕ คือ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๑ ให้ตั้งอยู่ในความดี ๑ ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๑ หาภริยาหรือสามีที่สมควรให้ ๑ มอบทรัพย์สมบัติให้ในสมัยที่ควรให้ ๑ มารดาบิดาได้ทำคุณูปการแก่บุตรธิดาด้วยประการต่าง ๆ เป็นอันมาก ยากที่จะพรรณนาให้สิ้นสุดได้ ตามนัยดังกล่าวมา จึงนับได้ว่าเป็นบุพพการี จัดเป็นประเภท ๔ ท่านผู้เป็น

บุพพการี คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอุปัชฌาย์และอาจารย์ พระมหากษัตริย์ มารดาบิดา ทั้ง ๔ ประเภทนี้นับว่าหาได้ยากในโลก

บุคคลผู้มาระลึกถึงอุปการคุณอันบุพพการีชนได้ทำไว้แล้วแก่ตน ตั้งใจขวนขวาย เพื่อที่จะกระทำปัจจุปการตอบแทน ผู้นั้นได้ชื่อว่ากตัญญู คือรู้คุณที่ท่านทำแล้ว เมื่อรู้คุณของท่านเช่นนั้นแล้ว ก็พยายามเพื่อที่จะตอบแทนคุณด้วยการแสดงออกซึ่งการกระทำต่าง ๆ เป็นการเปิดเผยให้คนอื่นรู้คุณูปการที่ท่านบุพพการีนั้นกระทำแล้วแก่ตน ผู้นั้นชื่อว่ากตเวที ผู้ที่ได้ชื่อว่ากตัญญูกตเวทีนั้น จำแนกโดยประเภทมี ๔ ซึ่งเป็นคู่ตรงกันกับบุพพการี คือ

๑. พุทธศาสนิกชน

๒. สัทธิวิหาริกและอันเตวาสิก

๓. พสกนิกร (ราษฎร)

๔. บุตรธิดา

พุทธศาสนิกชนเมื่อระลึกถึงพระคุณูปการของพระ-

สัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ต้องตอบแทนพระคุณของพระ-องค์ด้วยการปฏิบัติตามคำสอนทางพระศาสนา คือบูชาพระคุณของพระองค์ด้วยปฏิบัติบูชา เว้นข้อห้ามทำตามข้อที่พระองค์ทรงอนุญาต ละบาป บำเพ็ญบุญประพฤติดี ปฏิบัติชอบด้วยกายวาจาใจ การบูชาพระ-พุทธองค์ด้วยปฏิบัติบูชา พระองค์ตรัสว่ามีอานิสงส์ยอดเยี่ยมกว่าอามิสบูชา ในบูชา ๒ อย่างนั้น นี่คือกตัญญูกตเวทีบุคคลประเภท ๑

สัทธิวิหาริกและอันเตวาสิก เมื่อได้รับอุปการะคุณูปการของพระอุปัชฌาย์และอาจารย์แล้ว ระลึกถึงคุณของพระอุปัชฌาย์และอาจารย์ ตั้งใจบำเพ็ญอุปัช-ฌายวัตรและอาจริยวัตร ปฏิบัติตนตั้งอยู่ในโอวาทที่ท่านได้แนะนำสั่งสอน เป็นคนว่านอนสอนง่าย ปรน-นิบัติพระอุปัชฌาย์และอาจารย์ ด้วยสถาน ๕ คือ ด้วยลุกขึ้นยืนรับ ๑ ด้วยเข้าไปยืนคอยรับใช้ ๑ ด้วยเชื่อฟัง ๑ ด้วยอุปัฏฐาก ๑ ด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ ๑ ศิษย์ผู้ประพฤติตามโอวาทและปฏิบัติต่อ

พระอุปัชฌาย์และอาจารย์ตามที่กล่าวมา นับว่าผู้นั้นเป็นกตัญญูกตเวทีบุคคลประเภท ๒

ราษฎรผู้มาระลึกถึงพระเดชพระคุณของพระมหากษัตริย์ โดยที่พระองค์ทรงเป็นพระประมุขของชาติ ยังความร่มเย็นเป็นสุขให้เกิดแก่พสกนิกรทุกถ้วนหน้า ได้เล่าเรียนศึกษาทำมาหากินตามสมควรแก่อัตภาพตามอาชีพของตน มีจิตคิดกตัญญูต่อองค์พระมหากษัตริย์ และมีกตเวทีตอบแทนสนองพระคุณ โดยการตั้งตนไว้ชอบ ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสวามิภักดิ์ในองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นที่เทิดทูนบูชาของตน ไม่ทำตนให้ละเมิดต่อกฎหมายแผ่นดิน และศีลธรรมทางศาสนา มีหิริโอตตัปปะ ละอายแก่ใจ และเกรงกลัวต่อสิ่งที่ผิดทำนองคลองธรรม จะทำจะพูดจะคิดถือความชอบธรรมเป็นใหญ่ แบ่งทรัพย์ซึ่งเป็นรายได้ของตนช่วยชาติ เช่น เสียภาษีอากรเป็นต้น ราษฎรเมื่อได้ตั้งตนตามที่ได้กล่าวมาชื่อว่าเป็นผู้กตัญญูกตเวทีต่อพระมหากษัตริย์

บุตรธิดาเมื่อได้รับอุปการคุณของมารดาบิดาแล้ว มีจิตกตัญญูรู้คุณของท่าน ใคร่ที่จะปฏิบัติการตอบแทนคุณท่านด้วยกตเวที บำเพ็ญหน้าที่ของบุตรธิด้วยสถาน ๕ คือท่านเลี้ยงมาแล้วเราจักเลี้ยงท่านตอบ ๑ ช่วยทำกิจของท่าน ๑ ดำรงวงศ์สกุลไว้ ๑ ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับมรดก ๑ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน ๑ บุตรธิดาเมื่อได้ปฏิบัติตามนัยนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีกตัญญูกตเวที

มนุษย์ทุกคนย่อมมีมารดาบิดาเป็นผู้ให้กำเนิดจึงได้เกิดมา ชีวิตของเราท่านถนอมรักษาไว้ด้วยความยากลำบาก ตั้งแต่ในครรภ์จนคลอดออกมา เลือดเนื้อของเรามารดา บิดาเป็นผู้ให้ เมื่อออกจากครรภ์มารดาแล้วยังช่วยตัวเองไม่ได้ เอาแต่ร้องไห้เป็นเบื้องหน้า ท่านก็ต้องทนุถนอมอุปการะเลี้ยงดูเพื่อให้เติบใหญ่ ด้วยให้ดื่มน้ำนมในถันของท่าน ซึ่งกลั่นออกจากเลือดในอกของท่าน บุตรจึงได้ชื่อว่า "โอรส" แปลว่า ผู้เกิดแต่อกของมารดา เราได้เกิดมาในโลกนี้และมีชีวิตรอด

มาก็เพราะมารดาบิดาได้เลี้ยงเรามา จึงควรเลี้ยงท่านตอบ เลี้ยงจิตใจของมารดาบิดาโดยการประพฤติดีปฏิบัติชอบ ไม่ทำให้ท่านต้องเดือดเนื้อร้อนใจ เลี้ยงร่างกายของท่านด้วยการบำรุงด้วยข้าวปลาอาหารเป็นต้น การเลี้ยงมารดาบิดานี้บุตรธิดาผู้มีกตัญญูกตเวทีย่อมยินดีเป็นอย่างยิ่งในการที่จะได้มีโอกาสเลี้ยงมารดาบิดา แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยที่พระองค์ทรงบำเพ็ญพระบารมีเสวยพระชาติเป็นพระสุวรรณสามบรมโพธิสัตว์ ได้ทรงปฏิบัติเป็นตัวอย่างมาแล้ว ซึ่งปรากฏอยู่ในทศชาติชาดก ความว่า

ในอดีตกาลล่วงมาแล้วแต่หนหลัง มีตระกูลสองตระกูลตั้งอยู่คนละฝั่งแม่น้ำ ตระกูลทั้งสองเป็นสหายกัน ได้ให้สัญญาแก่กันว่า บรรดาเราทั้งสองฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีบุตรเป็นชายหรือหญิงก็ตาม เมื่อเจริญวัยเป็นหนุ่มสาวแล้ว จะได้ให้แต่งงานกัน เพื่อกระชับความสัมพันธ์แห่งความเป็นเพื่อนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ต่อมาภรรยาของสหายทั้งสองคน ทั้งฝั่งแม่น้ำฝั่งโน้นและฝั่ง

นั้ตั้งครรภ์และเมื่อคลอดออกมาปรากฏว่า กระกูลหนึ่งคลอดเป็นชาย อีกตระกูลหนึ่งคลอดเป็นหญิง เมื่อเจริญวัยเป็นหนุ่มสาวแล้ว สองสหายที่ได้ให้สัญญาแก่กันไว้ จึงได้ร่วมกันจัดการแต่งงานให้แก่บุตร ธิดาทั้งสองคน แต่บุตรธิดาของทั้งสองตระกูลนั้น ไม่ปรารถนาในการที่จะอยู่ครองเรือน (เพราะทั้งสองได้บำเพ็ญบุญกุศลเป็นผลให้ไปเกิดในพรหมโลก เมื่อบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญมาลดน้อยถอยลง จึงทำให้ต้องจุติจากพรหมโลกมาอุบัติในครรภ์ของภรรยาทั้งสองตระกูลนั้น) จิตใจน้อมไปในการออกบวชเพื่อแสวงหาคุณธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป แต่ต้องจำใจแต่งงาน เพราะเอื้อเฟื้อต่อสัญญาของบิดาทั้งสองฝ่ายที่ได้ให้แก่กันไว้ ทั้งเพื่อถนอมน้ำใจของท่านด้วยความกตัญญูกตเวที ชีวิตการแต่งงานจึงไม่มีความหมาย แม้จะนอนในห้องและที่นอนเดียวกัน การปฏิบัติเยี่ยงภรรยาสามีคู่อื่น ๆ นั้น เป็นอันไม่มีในขณะนอนที่นอนเดียวกัน ต่างก็มีพวงดอกไม้สดคนละพวงวางไว้ในระหว่าง พร้อมทั้ง

อธิษฐานในใจว่า หากฝ่ายใดมีความคิดเยี่ยงภริยาสามีคู่อื่น ๆ แล้ว ขอให้พวงดอกไม้ของฝ่ายนั้นจงเหี่ยวแห้งไป ด้วยอานุภาพแห่งคำอธิษฐาน ซึ่งปราศจากราคะความกำหนัดยินดีในกามคุณ พวงดอกไม้ของทั้งสองฝ่ายจึงยังคงสภาพปกติ ไม่ได้เหี่ยวแห้งไป จิตใจของคนทั้งสองน้อมไปในการบวช จึงปรึกษาหารือกันเสมอ ๆ ว่า เมื่อมารดาบิดาของทั้งสองฝ่ายสิ้นชีวิตแล้ว เราทั้งสองจะออกบวชเป็นดาบส ประพฤติพรตพรหมจรรย์ กาลเวลาล่วงมา ท้าวสักกเทวราช (พระอินทร์) ได้เล็งเห็นด้วยทิพยเนตรว่า สองสามีภรรยาจะได้รับความลำบาก ขาดผู้อุปถัมภ์ เพราะบาปกรรมที่ได้ทำไว้ในชาติก่อน จะมาให้ผล สามีภรรยาทั้งสองคนนัยน์ตาจะเสียทั้งสองข้าง แต่สองสามีภรรยาได้บำเพ็ญบุญกุศลมามาก จำจะต้องช่วยเหลือเพื่อไม่ให้ได้รับความลำบาก ด้วยอานุภาพแห่งท้าวสักกเทวราช จึงทำให้ฝ่ายภรรยาตั้งครรภ์ ทั้ง ๆ ที่มิได้มีการปฏิบัติต่อกันฉันสามีภรรยาเหมือนคู่อื่น ๆ ครั้นทรงครรภ์ถ้วนกำหนดแล้ว

ก็คลอดออกมาเป็นชาย มีรูปร่างงามโสภา จึงตั้งชื่อให้ว่า "สุวรรณสาม" สองสามีภรรยาก็ช่วยกันทนุถนอมกล่อมเกลี้ยงบำรุงเลี้ยงบุตรด้วยความเมตตา กาลต่อมา เมื่อมารดาบิดาของทั้งสองฝ่ายได้เสียชีวิตแล้ว ทั้งหมดจึงออกบวชเป็นดาบส บำเพ็ญพรตพรหมจรรย์อยู่ในป่าตามที่ได้ปรารถนาไว้ ต่างก็หาผลไม้มารับประทาน โดยให้บุตรชายคือ สุวรรณสาม บรมโพธิสัตว์ เป็นผู้อยู่เฝ้าอาศรมเป็นประจำ แต่พระโพธิสัตว์สุวรรณสามเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด กำหนดทิศทางการไปหาผลไม้ของท่านทั้งสองไว้ว่าไปทางทิศใด เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น จะได้ติดตามไปถูกตามทิศทางนั้น พระโพธิสัตว์สุวรรณสามปรารถนาจะทดแทนคุณของมารดาบิดา จึงรับอาสาจะไปหาผลไม้ แต่ก็ถูกท่านทั้งสองทัดทานไว้ว่ายังเล็กนัก กาลเวลาล่วงมาโดยลำดับ วันหนึ่งในขณะที่ท่านทั้งสองกำลังหาผลไม้อยู่ในป่า เกิดฝนตกลงมาอย่างหนัก จึงหลบพักฝนอยู่ ณ พุ่มไม้แห่งหนึ่ง ซึ่งมีอสรพิษ (งู) อาศัยอยู่ ท่านทั้งสอง

ไม่รู้จักและไม่สนใจว่าในสถานที่นั้นจะมีอันตราย ในขณะที่กำลังพักหลบฝนอยู่นั้น อสรพิษได้กลิ่นเหงื่อไคลที่ไหลหยดลงไปเพราะน้ำฝนจึงพ่นพิษออกมาทำให้นัยน์ตาทั้งสองข้างของท่านทั้งสองมืดสนิท เพราะพิษแห่งอสรพิษร้าย ทั้งสองต่างก็คร่ำครวญปริเทวนาการถึงพระสุวรรณสามบรมโพธิสัตว์ด้วยประการต่าง ๆ ปริ่มว่าน้ำตาจะเป็นสายเลือด เมื่อท้องฟ้าแห้งเหือดจากสายฝนแล้ว ซึ่งเป็นเวลาผิดปกติที่ท่านทั้งสองเคยกลับมา พระสุวรรณสามจึงออกติดตามหา ตามทิศทางที่เคยกำหนดไว้ เมื่อไปพบมารดาบิดาประสบอันตรายอยู่ที่พุ่มไม้นั้น จึงร้องไห้เพราะสงสาร เมื่อได้นำท่านทั้งสองออกจากพื้นที่อันตรายแล้ว พระสุวรรณสามหยุดจากการร้องไห้ แต่เปลี่ยนมาเป็นเสียงหัวเราะ มารดาบิดาทั้งสองจึงถามว่าเหตุไฉนจึงร้องไห้ และหัวเราะ พระสุวรรณสามจึงตอบว่าที่ร้องไห้เพราะสงสารมารดาบิดาผู้มีพระคุณ ซึ่งต้องมาประสบเคราะห์กรรมในระยะเวลาที่ไม่ควรจะเป็น ส่วนหัวเราะก็เพราะ

ดีใจที่จะได้รับใช้ทดแทนพระคุณของมารดาบิดาที่ได้เลี้ยงลูกมาจนเติบใหญ่ จะได้มีโอกาสปรนนิบัติมารดาบิดา เพื่อเปลื้องค่าข้าวและน้ำนม ด้วยความกตัญญูกตเวที จากนั้นพระสุวรรณสามจึงได้นำท่านทั้งสองกลับมายังอาศรมและปรนนิบัติเป็นอย่างดี

วันหนึ่งในขณะที่พระสุวรรณสามติดตามห้อมล้อมไปด้วยฝูงเนื้อ กำลังจะไปตักน้ำที่ลำธารมีพระราชาพระองค์หนึ่งเสด็จประพาสป่าเพื่อล่าเนื้ออยู่ในที่กำบังเห็นพระสุวรรณสามเดินถือหม้อน้ำมามีรูปร่างงามโสภาสำคัญว่าเป็นเทวดา ครั้นจะพูดจาปราศรัยก็เกรงว่าหากเป็นเทวดาจริง ก็จะเหาะหนีไป เกิดคลางแคลงพระทัยว่าเป็นเทวดาหรือมนุษย์กันแน่ จึงได้ตัดสินพระทัยยิงลูกธนูออกไป ถูกร่างของพระสุวรรณสามในขณะที่ถูกยิง พระสุวรรณสามได้กล่าวขึ้นว่า ข้าพเจ้ามีเวรกรรมกับท่านผู้ใด ธรรมดาช้างก็หมายงา แต่ท่านมายิงตัวข้า ๆ ประสงค์สิ่งใด เมื่อพระราชาได้ทรงสดับดังนั้นแล้วจึงได้เสด็จเข้าไปหา พลางตรัสว่า

ข้าพเจ้าเข้าใจผิดคิดว่าท่านเป็นคนธรรพ์หรือเทวดา หากเข้ามาหา เกรงว่าท่านจะเหาะหนีไป พระ-สุวรรณสามรำพันถึงมารดาบิดา เป็นที่น่าเวทนายิ่งนัก ลำพังชีวิตของข้าพเจ้าคนเดียวถึงจะตายก็ไม่เสียดายชีวี แต่มารดาบิดาของข้าพเจ้านี้มีนัยน์ตามืดทั้งสองข้าง จะเป็นอยู่ได้อย่างไร เพราะชีวิตของท่านทั้งสองเนื่องด้วยข้าพเจ้า พระองค์ฆ่าข้าพเจ้าคนเดียวก็เท่ากับทำลายทั้งสามชีวิต พระราชาตรัสถามทรงทราบความทั้งหมดแล้ว ทรงยังพระสุวรรณสามให้เบาใจ ทรงให้คำมั่นสัญญาว่าจะทรงรับอุปถัมภ์มารดาบิดาของพระสุวรรณ-สามให้ได้รับความสุข พระสุวรรณสามได้ผันศีรษะไปทางทิศที่มารดาบิดาอาศัยอยู่ ประณมมือขึ้นไหว้ ระลึกถึงคุณของมารดาบิดา ในไม่ช้าก็ถึงแก่วิสัญญีภาพสลบไป

๖

พระราชาจึงเสด็จพระราชดำเนินไปหามารดาบิดาของพระสุวรรณสาม ตามทิศทางที่ได้ทรงทราบ เมื่อเสด็จ ๆ ไปถึงอาศรม มารดาบิดาของพระสุวรรณสาม

ได้ยินเสียงฝีเท้า จึงกล่าวทักออกไปว่า สุวรรณสามลูกรัก พระราชาทรงตรัสว่า ไม่ใช่พระสุวรรณสาม แต่ข้าพเจ้าเป็นพระราชา พระสุวรรณสามได้สิ้นชีวิตเพราะการกระทำของข้าพเจ้า ท่านทั้งสองไม่ต้องเสียใจ ข้าพเจ้าจะให้ความอุปการะแทนสุวรรณสาม มารดาบิดาได้ฟังว่าสุวรรณสามเสียชีวิต เกิดความรู้สึกเหมือนมีผู้มาควักเอาดวงใจไป จึงร้องไห้ร่ำไรรำพัน จากนั้นพระราชาจึงทรงพามารดาบิดาไปยังสถานที่ซึ่งพระสุวรรณสามนอนสลบอยู่ ทั้งมารดาและบิดาต่างก็ตั้งสัจจอธิษฐานอ้างถึงคุณงามความดีของตนเป็นผลให้นางเทพธิดา ซึ่งเคยเป็นมารดาของพระสุวรรณสามในอดีตชาติ บันดาลให้ฟื้นจากการสลบ และปราศจากอันตรายทุกประการ ครั้นแล้วพระสุวรรณสามได้อธิษฐานโดยอ้างคุณงามความดี และอำนาจแห่งกตัญญูกตเวที ขอให้นัยน์ตาของมารดาบิดาจงได้สว่างขึ้น ปรากฏว่านัยน์ตาของมารดาบิดา ซึ่งมืดมนมาเป็นเวลานานนั้น กลับสว่างขึ้น หายเป็นปกติ อำนาจคุณธรรม คุณงาม

ความดีของมารดาบิดา และอานุภาพแห่งความกตัญญูกตเวที ย่อมอำนวยประโยชน์โสตถิผลให้แก่ผู้ที่มั่นอยู่ในคุณธรรมเหล่านั้น ความกตัญญูกตเวทีจึงเป็นธรรมที่กตัญญูกตเวทีทั้ง ๔ ประเภท จะพึงปฏิบัติต่อบุพพการีชนทั้ง ๔ ประเภทเช่นกัน ผู้ที่มั่นอยู่ในความกตัญญูกตเวทีย่อมประสบความสุขความเจริญในที่ทุกสถาน.

นิทานที่ ๒

เรื่อง พระครูวัดฉลอง

(ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ)

เมืองภูเก็ตเดิมขึ้นอยู่ในกระทรวงกลาโหม จนเมื่อฉันเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยแล้ว จึงได้โอนมาขึ้นกระทรวงมหาดไทย ฉันลงไปตรวจราชการหัวเมืองมณฑลภูเก็ต ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ เวลาฉันพักอยู่ที่เมืองภูเก็ต พระครูวิสุทธิวงศาจารย์ เป็นที่สังฆปาโมกข์เมืองภูเก็ต อยู่ ณ วัดฉลอง มาหา พอฉันแลเห็นก็เกิดพิศวง ด้วยที่หน้าแข้งของท่าน มีรอยปิดทองคำเปลวแผ่นเล็ก ๆ ระเกะระกะไปราวกับพระพุทธรูปหรือเทวรูปโบราณ เมื่อพูดจาปราศรัยดูก็เป็นผู้มีกิริยาอัธยาศัยเรียบร้อยอย่างผู้หลักผู้ใหญ่ เวลานั้นดูเหมือนจะมีอายุได้สัก ๖๐ ปี ฉันถามท่านว่า เหตุไฉนจึงปิดทองที่หน้าแข้ง ท่านตอบว่า "เมื่ออาตมาภาพเข้ามาถึงในเมืองพวกชาวตลาดเขาขอปิด" ฉันได้

ฟังอย่างนั้นก็เกิดอยากรู้ว่า เหตุไฉนจึงปิดทองท่านพระ-ครูวัดฉลอง จึงรีบถามเรื่องประวัติของท่าน ได้ความตามที่ตัวท่านเองเล่าให้ฟังบ้าง ข้าราชการเมืองภูเก็ตที่เขารู้เห็นเล่าให้ฟังบ้าง เป็นเรื่องประหลาดดังจะเล่าให้ฟังต่อไปนี้

ท่านพระครูองค์นี้ชื่อแช่ม เป็นชาวฉลอง อยู่ห่างเมืองภูเก็ตสักสามสี่ร้อยเส้น เดิมเป็นลูกศิษย์อยู่ในวัดฉลองมาตั้งแต่ยังเด็ก ครั้นเติบโตใหญ่บวชเป็นสามเณรเล่าเรียนอยู่ในวัดนั้น จนอายุครบอุปสมบทก็บวชเป็นพระภิกษุเรียนวิปัสสนาธุรการ คาถาอาคมต่าง ๆ ต่อมาจนมีพรรษาอายุมากได้เป็นสมภารวัดฉลอง เรื่องประวัติแต่ต้นจนตอนนี้ ไม่แปลกอย่างใด มาเริ่มมีอภินิหารเป็นอัศจรรย์เมื่อเกิดเหตุ ด้วยเมื่อพวกกรรมกรทำเหมืองแร่ที่เมืองภูเก็ตเป็นกบฏเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๙ เวลานั้นรัฐบาลไม่มีกำลังพอที่จะปราบปรามพวกจีนกบฏให้ราบคาบได้แต่รักษาตัวเมืองไว้ ตามบ้านนอกออกไปพวกจีนเที่ยวปล้นสะดมฆ่าฟันผู้คนได้ตามชอบใจ ไม่มี

ใครกล้าต่อสู้จึงเป็นจลาจลทั่วไปทั้งเมืองภูเก็ต เรื่องที่เล่าต่อไปนี้เขียนตามคำท่านพระครูวัดฉลองเล่าให้ฟังเองว่า เมื่อได้ข่าวไปถึงบ้านฉลองว่าจะมีจีนออกไปปล้น พวกชาวบ้านกลัวพากันหลบหนีออกไปซ่อนตัวอยู่บนภูเขาโดยมาก เวลานั้นมีชายชาวบ้านที่เคยเป็นลูกศิษย์ของท่านสองสามคนไปชวนให้ท่านหนีไปด้วย แต่ท่านตอบว่า "ข้าอยู่ในวัดนี้ตั้งแต่ยังเด็กจนอายุถึงป่านนี้แล้วทั้งเป็นสมภารเจ้าวัดอยู่ด้วยจะทิ้งวัดไปเสียอย่างไรได้ พวกสูจะหนีก็หนีเถิด แต่ข้าไม่ไปละ เมื่อจะต้องตายก็จะตายอยู่ในวัด อย่าเป็นห่วงข้าเลย" พวกลูกศิษย์อ้อนวอนเท่าไรท่านก็ยืนคำอยู่อย่างนั้น เมื่อคนเหล่านั้นเห็นท่านไม่ยอมทิ้งวัดไปก็พูดกันว่า "เมื่อขรัว-พ่อไม่ยอมไปจะทิ้งให้ท่านตายเสียอย่างไร" จึงเข้าไปพูดกับท่านว่า "เมื่อขรัวพ่อไม่ไปพวกผมก็จะอยู่เป็นเพื่อน แต่ขออะไรพ่อคุ้มตัวสักอย่างหนึ่ง" ท่านจึงเอาผ้าขาวมาลงยันต์เป็นผ้าประเจียดแจกให้คนละผืน พวกนั้นไปเที่ยวเรียกหาเพื่อนได้เพิ่มเติมมารวมกันสักสิบคนเชิญตัวท่านให้ลงไปอยู่ที่โบสถ์ พวกเขาไปเที่ยวหา

เครื่องศาสตราวุธสำหรับตัวแล้วพากันมาอยู่ที่วัด พออีกสองวันพวกหนึ่งก็ออกไปปล้น แต่พวกจีนรู้ว่าชาวบ้านหนีไปเสียโดยมากแล้วเดินไปโดยประมาทไม่ระวังตัว พวกไทยแอบเอากำแพงแก้วรอบโบสถ์บังตัว พอพวกจีนไปถึงก็ยิงเอาแตกหนีไปโดยมาก พอมีข่าวว่าพวกลูกศิษย์หลวงพ่อรบชนะ จีนชาวบ้านที่หนีไปซุกซ่อนตามภูเขาก็พากันกลับเข้าไปบ้านเรือน ที่เป็นผู้ชายก็ไปหาท่านวัดฉลอง ขอรับอาสาว่าถ้าพวกจีนไปอีกจะช่วยรบ แต่ท่านตอบว่า "ข้าเป็นพระสงฆ์จะรบฆ่าฟันใครไม่ได้ สูจะรบพุ่งอย่างไรก็ไปคิดอ่านกันเองเถิด ข้าจะให้แต่เครื่องคุณพระ สำหรับป้องกันตัว" คนเหล่านั้นไปเที่ยวชักชวนกันรวมคนได้ร้อยกว่าคน ท่านวัดฉลองก็ลงผ้าประเจียดแจกให้ทุกคน พวกนั้นนัดกันเอาผ้าประเจียดโพกหัวเป็นเครื่องหมายทำนองแบบทหาร พวกจีนเลยเรียกว่าพวกหัวขาว จัดกันเป็นหมวดหมู่มีตัวนายควบคุมแล้วเลือกที่มั่นตั้งกองรบขึ้น เอาวัดฉลองเป็นที่บัญชาการคอยต่อสู้พวกจีน ในไม่ช้าพวกจีนก็ยกไปอีกคราวนี้ยกกันไปเป็นขบวนรบ มีทั้งธงนำและกลองสัญญา

จำนวนคนที่ยกไปก็มากกว่าก่อน พวกจีนยกไปบ้านฉลองในตอนเช้า พวกไทยคอยแต่ต่อสู้อยู่ในที่มั่น เอาปืนยิงกราดไว้ พวกจีนเข้าไปในหมู่บ้านไม่ได้ก็หยุดยั้งอยู่ภายนอก ต่างยิงโต้ตอบกันทั้งสองฝ่ายจนเวลาตะวันเที่ยง พวกจีนหยุดรบไปกินข้าวต้ม พวกไทยได้ทีก็เข้ารบล้อมไล่ยิงพวกจีนในเวลาสาละวนกินอาหาร ประเดี๋ยวเดียวพวกจีนก็ล้มตายแตกหนีกระจัดกระจายไปหมด ตามคำท่านพระครูว่า "จีนรบสู้ไทยไม่ได้ด้วยมันต้องกินข้าวต้ม พวกไทยไม่ต้องกินข้าวต้ม จึงเอาชนะได้ง่าย ๆ แต่นั้นมาพวกจีนไม่กล้าไปปล้นบ้านฉลองอีก เป็นแต่พวกหัวหน้าประกาศตีราคาศีรษะท่านวัดฉลองว่า ถ้าใครตัดเอาไปจะให้เงินสินบน ๑,๐๐๐ เหรียญ ชื่อท่านวัดฉลองก็ยิ่งโด่งดังขึ้น เมื่อรัฐบาลปราบพวกกบฏราบคาบแล้วยกความชอบของเจ้าอธิการแช่มวัดฉลองที่ได้เป็นหัวหน้าใหญ่ ในการต่อสู้พวกจีนกบฏครั้งนั้น ประจวบกับตำแหน่งพระครูสังฆปาโมกข์เมืองภูเก็ตว่างอยู่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จึงทรงตั้งให้เป็นพระครูวิสุทธิวงศาจารย์ ตำแหน่งสังฆปาโมกข์เมืองภูเก็ตตั้งแต่นั้นมา แต่ทางฝ่ายชาวเมืองภูเก็ตเชื่อว่าที่ชาวบ้านฉลองรบชนะพวกจีน เพราะท่านพระครูมีอิทธิฤทธิ์ในทางวิทยาคม ก็นับถือกันเป็นอย่างผู้วิเศษทั่วทั้งจังหวัด เรื่องที่เล่ามาเพียงเท่านี้เป็นขั้นก่อนเกิดการปิดทองท่านพระครูวัดฉลอง

มูลเหตุที่ปิดทองนั้น เกิดขึ้นเมื่อคนนับถือท่านพระครูว่าเป็นผู้วิเศษแล้ว ด้วยครั้งหนึ่งมีชาวเมืองภูเก็ตสักสี่ห้าคนลงเรือลำหนึ่งไปเที่ยวตกเบ็ดในทะเล บังเอิญไปเจอพายุใหญ่จนจวนเรือจะอับปาง คนในเรือพากันกลัวตาย คนหนึ่งออกปากบนเทวดาอารักษ์ที่เคยนับถือให้ลมสงบพายุก็กลับหนักขึ้น คนอื่นบนสิ่งอื่นที่เคยถือว่าศักดิ์สิทธิ์มาก็ไม่ซาลง จนสิ้นคิดไม่รู้จะบนอะไรต่อไป มีคนหนึ่งในพวกนั้นบนว่าถ้ารอดชีวิตไปได้ จะปิดทองขรัวพ่อวัดฉลอง พอบนแล้วพายุก็ซาลงทันที พวกคนหาปลารอดมาได้ จึงพากันไปหาท่านพระครู ขออนุญาตปิดทองแก้สินบน ท่านพระครูว่าข้าไม่ใช่พระ-

พุทธรูป จะนอกรีตมาปิดทองคนเป็น ๆ อย่างนี้ข้าไม่ยอม แต่คนหาปลาโต้ว่า "ก็ผมบนไว้อย่างนั้น ถ้าขรัวพ่อไม่ยอมให้ผมปิดทองแก้สินบน ด้วยแรงสินบนถ้าทำให้ผมล้มเจ็บตายขรัวพ่อจะว่าอย่างไร" ท่านพระครูจนด้วยถ้อยคำสำนวน ด้วยท่านก็เชื่อแรงสินบน เกรงว่าถ้าเกิดเหตุภัยแก่ผู้บน บาปจะตกอยู่แก่ตัวท่านก็ต้องยอม จึงเอาน้ำมาลูบขาและยื่นออกไปให้ปิดทองคำเปลวที่หน้าแข้ง แต่ให้ปิดเพียงแผ่นเล็ก ๆ แผ่นหนึ่งพอเป็นกิริยาบุญ พอกลับไปแล้วก็ล้างเสีย แต่เมื่อมีกิติศัพท์เล่าลือกันว่า มีชาวเรือตามมาปิดทองท่านพระครูวัดฉลองก็มีผู้อื่นเอาอย่าง ในเวลาเจ็บไข้หรือเกิดเหตุการณ์ กลัวจะเป็นอันตรายก็บนปิดทองท่านพระ-ครูบ้าง ฝ่ายท่านพระครูมิรู้ที่จะขัดขืนอย่างไร ก็จำต้องยอมให้ปิด จึงเกิดประเพณีปิดทองท่านพระครูขึ้น ด้วยประการฉะนี้ ตัวท่านเคยบอกกับฉันที่ถูกปิดทองนั้นอยู่ข้างรำคาญ ด้วยคันผิวหนัง ตรงที่ทองปิดจนล้างออกแล้วจึงหาย แต่ไม่กล้าขัดขวางคนบนปิดทอง เพราะ

ฉะนั้นท่านพระครูเข้าไปในเมืองเมื่อใด พวกที่ได้บน-บานไว้ใครรู้เข้าไปคอยดักขอปิดทองแก้สินบนคล้ายกับคอยใส่บาตร ท่านพระครูเห็นคนเคยปิดทอง ร้องนิมนต์ก็ต้องหยุดให้เขาปิดทองเป็นระยะไปตลอดทาง วันนั้นท่านกำลังจะมาหาฉันไม่มีเวลาล้างทอง จึงติดหน้าแข้งมาให้ฉันเห็น ตั้งแต่รู้จักกันในวันนั้นท่านพระครูกับฉันก็เลยชอบกันมาก ท่านเข้ามากรุงเทพฯ เมื่อใดก็มาหาฉันไม่ขาด เคยทำผ้าประเจียดมาให้ฉัน ฝีมือเขียนงามมาก ฉันไปภูเก็ตเมื่อใดก็ไปเยี่ยมท่านทุกครั้ง

การที่คนปิดทองท่านพระครูวัดฉลอง เป็นแรกที่จะปิดทองคนเป็นๆ เหมือนเช่นพระพุทธรูปหรือเทวรูปศักดิ์สิทธิ์ ก็เป็นธรรมดาที่กิตติศัพท์จะเลื่องลือระบือเกียรติคุณของท่านพระครูแพร่หลาย จนนับถือกันไปทุกหัวเมืองทางทะเลตะวันตก ใช่แต่เท่านั้น แม้ในเมืองปีนัง อันเป็นอาณาเขตอังกฤษ คนก็พากันนับถือท่านพระครูวัดฉลอง เพราะที่เมืองปีนัง พลเมืองมีไทยและจีนเชื้อสายไทย ผู้ชายเรียกว่า "บาบ๋า" ผู้หญิง

เรียกว่า "ยอหยา" ล้วนนับถือพุทธศาสนาอยู่เป็นอันมาก เขาช่วยกันสร้างวัดและนิมนต์พระสงฆ์ไทยไปอยู่ก็หลายวัด แต่ในเมืองปีนังไม่มีพระเถระ พวกชาวเมืองทั้งพระและคฤหัสถ์ จึงตั้งท่านพระครูวัดฉลองให้เป็นพระมหาเถระสำหรับเมืองปีนัง ถ้าสร้างวัดใหม่ก็ให้ไปผูกพัทธสีมา ถึงฤดูบวชนาคเมื่อก่อนเข้าพรรษาก็นิมนต์เข้าไปนั่งเป็นอุปัชฌาย์บวชนาค และที่สุดเมื่อพระสงฆ์เกิดอธิกรณ์ ก็นิมนต์ไปให้ไต่สวนพิพากษา ท่านพระครูพิพากษาอย่างไรก็ให้เป็นสิทธิ์ขาด จึงเป็นอย่างสังฆปาโมกข์เมืองปีนังด้วยอีกเมืองหนึ่ง ผิดกับเมืองภูเก็ตเพียงเป็นด้วยส่วนตัวของท่านเอง มิใช่ในทางราชการด้วยในสมัยนั้นยังไม่มีทางรถไฟ ชาวกรุงเทพฯ กับชาวเมืองปีนังยังห่างเหินกันมาก แต่มีเรือเมล์ไประหว่างเมืองปีนังกับเมืองภูเก็ตทุกสัปดาห์ ไปมาหากันได้ง่าย ท่านพระครูวัดฉลองอยู่มาจนแก่ชรา อายุเห็นจะกว่า ๘๐ ปี จึงถึงมรณภาพ

เมื่อฉันออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาด-

ไทยแล้วไม่ได้ไปเมืองภูเก็ตมาช้านาน จนถึงรัชกาลที่ ๗ ตามเสด็จสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปเมืองภูเก็ตอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ เวลานั้นท่านพระครูวัดฉลองถึงมรณภาพเสียนานแล้ว ฉันคิดถึงท่านพระครูจึงเลยไปที่วัดด้วย ในคราวนี้สะดวก ด้วยเมืองภูเก็ตมีรถยนต์ไปได้หลายทาง รถยนต์ไปได้ครู่เดียวก็ถึงวัดฉลอง เห็นวัดครึกครื้นขึ้นกว่าเคยเห็นแต่ก่อนแปลกตา เป็นต้นว่ากุฎีเจ้าอาวาสที่ท่านพระครูเคยอยู่ ก็กลายเป็นตึกสองชั้น กุฎีพระสงฆ์และศาลา ที่ก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้นอีกก็หลายหลัง เขาบอกว่ามีผู้สร้างถวายท่านพระครูเมื่อภายหลัง แต่เมื่อมีผู้สร้างสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ท่านพระครูไม่ยอมให้แก้ไขในบริเวณโบสถ์ที่ท่านเคยลงไปอยู่เมื่อต่อสู้พวกจีน กำแพงที่พวกลูกศิษย์เคยอาศัยกำบังตัวครั้งนั้นก็ไม่ให้รื้อแต่งแก้ไข ยังคงอยู่อย่างเดิม ที่ในกุฎีท่านพระครูเขาตั้งโต๊ะที่บูชาไว้มีรูปถ่ายของท่านพระครูขยายเป็นขนาดใหญ่ใส่กรอบอย่างลับแล ตั้งไว้เป็นประธานบนโต๊ะนั้น มีรอยคน

ปิดทองแก้สินบนที่กระจกเต็มไปหมดทั้งแผ่นเหลือเป็นช่องว่างอยู่ที่ตรงหน้าท่านพระครู ดูประหลาดที่ยังชอบปิดทองท่านพระครูอยู่ จนเมื่อท่านล่วงลับไปนานแล้ว ไม้เท้าของท่านพระครูที่ชอบถือติดมือ ก็วางไว้ข้างหน้ารูปและปิดทองด้วย ไม้เท้าอันนี้ก็มีเรื่องแปลกอยู่ว่ามีเด็กหญิงรุ่นสาวคนหนึ่งในเมืองภูเก็ต เป็นคนมีนิสัยชอบพูดและเล่นอะไรโลน ๆ ครั้งหนึ่งเด็กคนนั้นเจ็บ ออกปากบนตามประสาโลนว่า ถ้าหายเจ็บจะปิดทองตรงที่ลับของขรัวพ่อวัดฉลอง ครั้นหายเจ็บถือว่าเล่นก็เพิกเฉยเสีย ต่อมาไม่ช้าเด็กคนนั้นก็เจ็บลงไปอีก คราวนี้เจ็บมากหมอรักษาอาการไม่คลายขึ้นเลย พ่อแม่สงสัยว่าเป็นด้วยถูกผีหรือแรงสินบน ถามเด็กว่ามันได้บนบานไว้บ้างหรือไม่ แต่แรกตัวเด็กละอายไม่รับว่าได้บนบานไว้เช่นนั้น จนทนอาการเจ็บปวดไม่ไหวจึงบอกความจริงให้พ่อแม่รู้ก็พากันไปเล่าให้ท่านพระครูฟัง แล้วปรึกษาว่าจะทำอย่างไรดี ท่านพระครูว่าบนไว้อย่างลามกอย่างนั้นใครจะให้ปิดทองได้ ข้าง

พ่อแม่เด็กก็อ้อนวอนกลัวลูกจะเป็นอันตราย ท่านพระครูมิรู้จะทำประการใด จึงเกิดอุบายเอาไม้เท้าอันนี้สอดไปใต้ที่นั่ง แล้วให้เด็กปิดทองที่ปลายไม้เท้า ผู้เล่าว่าพอแก้สินบนแล้วก็หายเจ็บ แม้ได้ถามท่านพระครูว่าเคยให้เด็กปิดทองปลายไม้เท้าจริงหรือ ท่านเป็นแต่ยิ้มไม่ตอบรับหรือปฏิเสธจึงนึกว่าเห็นจะเป็นจริงดังเขาเล่า

เรื่องพระครูวัดฉลอง ยังได้เห็นอัศจรรย์ต่อมาอีกเมื่อฉันไปอยู่เมืองปีนังเมื่อ พ. ศ. ๒๔๗๗ ไปที่วัดศรีสว่างอารมย์ เห็นมีภาพถ่ายท่านพระครูวัดฉลองเข้ากรอบลับแล ตั้งอยู่บนโต๊ะเครื่องบูชาข้างพระประธานที่ในโบสถ์และมีรอยปิดทองแก้สินบนเต็มทั่วแผ่นกระจก เช่นเดียวกับที่เมืองภูเก็ต เดี๋ยวนี้รูปก็ยังอยู่ที่วัดศรีสว่างอารมย์ดูน่าพิศวง พิเคราะห์ตามเรื่องประวัติเห็นว่าควรนับว่า พระครูวิสุทธิวงศาจารย์ (แช่ม) วัดฉลองเป็นอัจฉริยบุรุษได้คนหนึ่งด้วยประการฉะนี้

ต่อไปนี้เป็นอภินิหารของหลวงปู่แช่ม วัดฉลอง ที่ข้าพเจ้าผู้จัดทำหนังสือเล่มนี้ได้ประสพมาด้วยตนเอง

สมควรจะนำมาลงไว้เป็นการเพิ่มพูนศรัทธาปสาทะใน บารมีของหลวงปู่แช่ม วัดฉลอง ดังนี้.

๑. การรักษาโรค

หลวงปู่มีความศักดิ์สิทธิ์ในการรักษาโรคทุกชนิด ข้าพเจ้าได้พบหลวงปู่ทางวิญญาณในราวประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๕ – ๒๕๑๒ ในระยะนั้นข้าพเจ้าได้พบหลวงปู่บ่อยครั้ง เนื่องจากมีความเคารพนับถือมาก จึงไปบ่อย เมื่อลูกข้าพเจ้าเริ่มเป็นหวัดเจ็บคอ ต่อมทอล-ซินอักเสบ ก็ไปหาหลวงปู่ๆ รักษาให้แล้วก็หาย หลาน-เขยของข้าพเจ้า นายซีเอ๊กยง แซ่ฉั่ว ถูกรถชนขณะแบกกระสอบน้ำตาล โรงพยาบาลกลางเอ๊กซเรย์แล้วปรากฏว่าซี่โครงหัก ๒ ซี่ มาให้หลวงปู่รักษาก็หาย ๑ เดือนผ่านไปแบกกระสอบได้อีกเช่นเดิม ยังมีคนป่วยอีกรายหนึ่งปรากฏก้อนเนื้อที่เต้านมเท่าลูกหมากดิบ เขากลัวจะเป็นมะเร็งที่เต้านม มาให้หลวงปู่รักษาก็หายและไม่ปรากฏอาการจนกระทั่งบัดนี้ นอกจากนี้น้ำมนต์ของหลวงปู่ยังศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่ถูกภูติผีปีศาจกระทำหรือถูก

น้ำมันพราย พออาบน้ำมนต์ของหลวงปู่ จะมีน้ำมันดำๆ ไหลออกจากตัว ต่อมาก็หาย แต่ต้องใช้เวลารักษานานหน่อย บางคนถูกคุณไสย คาถาอาคมจากผู้อื่น มาให้หลวงปู่รักษาก็หาย นี่คือการรักษาโรคที่ศักดิ์สิทธิ์ของหลวงปู่ ที่ข้าพเจ้าได้ประสพมา

๒. การทำผ้ายันต์แจก

ดังได้ทราบมาแล้วว่า ผ้ายันต์หรือผ้าประเจียดของหลวงปู่แช่มขลังและศักดิ์สิทธิ์มาก ดังนั้นจึงมีคนที่เชื่อถือมาขอกันมาก วิธีทำผ้ายันต์ของท่านก็แปลกไม่เหมือนใคร เท่าที่ข้าพเจ้าเคยเห็นนั้นมีการเขียนผ้ายันต์ด้วยดินสอ หรือน้ำหมึกลงบนแผ่นผ้าหรือโลหะ (ชนิดใดก็ได้) แต่สำหรับหลวงปู่แล้ว ถ้ามีผู้มาขอกันมาก ๆ ท่านจะเสกผ้ายันต์ให้ วิธีเสกของท่านก็คือ เอาผ้าขาวมาตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยม เท่าผ้าเช็ดหน้า พับใส่พานให้ท่าน ท่านจะยกขึ้นเสก เป่าพรวด ๆ ๓ ครั้ง จะมีอักขระขึ้นเต็มผืนเป็นภาษาบาลี ข้าพเจ้าสงสัย จึงถามท่านว่าทำได้อย่างไร ท่านหัวเราะ เมื่อข้าพเจ้าขอ

ผ้ายันต์ชนิดนี้บ้าง ท่านไม่ให้ บอกว่ามีแล้ว เอาไป ทำไม ที่ปู่เขียนให้น่ะดีแล้ว ผ้ายันต์ที่เขียนให้น่ะเวลาเขียนต้องตั้งสมาธิจิตและบรรจุอักขระลงทีละตัว ที่ลูกได้ไปนั้นดีแล้ว จนแล้วจนรอดข้าพเจ้าก็ไม่ได้ผ้ายันต์เสกของหลวงปู่ สำหรับผู้ที่มาเพื่อ "ลองภูมิ" หลวงปู่ หลวงปู่ก็ทราบ วันนั้นท่านบอกว่าเมื่อไม่เชื่อก็อย่ามาเอาผ้าเขาที่นี่ เดี๋ยวจะหาว่าที่นี่เขาเล่นกล ให้ทำผ้ามาเอง แล้วมายื่นให้หลวงปู่กับมือเอง (ห้ามใส่พานเดี๋ยวจะหาว่าเปลี่ยนผืนผ้า เพราะบางคนอาจเข้าใจว่าเอาหมึกวิทยาศาสตร์เขียนไว้ พอพ่นน้ำอักษรจะปรากฏ) สำหรับผู้ที่นำธนบัตรมาให้เสก ถ้าขอโดยความบริสุทธิ์ใจ หลวงปู่จะเป่าให้ปรากฏอักขระเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม แต่ถ้า "ลอง" หลวงปู่จะเสกให้ตัวอักขระระเกะระกะ ข้าพเจ้าทราบเพราะข้าพเจ้าถามหลวงปู่เมื่อผู้นั้นกลับไปแล้วว่าทำไมจึงเสกคาถาให้ระเกะระกะอย่างนั้น ไม่เหมือนกับของคนอื่น ๆ ท่านบอกว่า "เขาลองภูมิปู่ ปู่ก็เสกให้อย่างนั้น" ในเรื่อง

เสกนี้ในระยะที่หลวงปู่ยังมาอยู่ ต้นเงิน ต้นทอง ต้นนากตลอดจนต้นกาหลง ที่อยู่ในบ้าน ท่านเสกไว้ต้นละ ๔–๕ ใบ อักขระขึ้นเต็มใบ (ท่านลองนึกดูใครจะเอาเหล็กจารไปสลักใบไม้ ไม่ให้ช้ำได้อย่างไร และเสกติดอยู่กับต้นด้วย) ลูกศิษย์ลูกหาเมื่อเห็นดังนั้นต่างก็หาใบเงิน ใบทอง ใบนากไปให้ท่านเสกนำมาติดตัวไว้เป็นศิริมงคลตามที่ตนปรารถนา นอกจากนั้นดอกบัวพ่อนำไปเคารพครูท่านแล้ว บางครั้งดอกบัวก็มีอักขระที่ท่านเสกให้นำไปบูชาไว้ก็มี มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ข้าพเจ้าจำได้ติดตาจนกระทั่งทุกวันนี้ คือหลวงปู่จะทำตะกรุดให้ลูกศิษย์ก้นกุฏิของท่านตามที่เขาขอ ท่านให้หาแผ่นดีบุกมาขนาดตามต้องการใส่พานวางไว้ หลวงปู่มาประทับแล้ว ข้าพเจ้าเฝ้าดูอย่างใกล้ชิด เห็นหลวงปู่หยิบแผ่นดีบุกขึ้นมา เดิมเป็นแผ่นเรียบ พอหลวงปู่ว่าคาถาและเป่าลงไปที่แผ่นดีบุกปรากฏว่าอักขระบาลีขึ้นเต็มทั้ง ๔ ช่อง พอเป่าลงไปอีกทีเป็นเส้นแบ่งตะกรุดออกเป็นสี่ส่วน คือขีดจากซ้ายไปขวาตรงกลางแผ่น และ

ขีดจากบนลงล่างตรงกลางแผ่นเป็นการแบ่งตะกรุดออกเป็นสี่ส่วนพอดี แล้วท่านก็วางไว้สั่งให้ตัดเอาเอง นี่เป็นอภินิหารของความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงปู่แช่มประการหนึ่ง

๓. เหรียญรูปหลวงปู่แช่ม

เหรียญที่หลวงปู่แจกเป็นเหรียญรูปหลวงปู่ที่คณะลูกศิษย์วัดฉลอง ดูเหมือนจะเป็นหลวงปู่ช่วงสร้าง พ. ศ. ๒๔๘๖ เหรียญที่หลวงปู่ให้ข้าพเจ้านั้น ท่านเรียกมาในน้ำมนต์ ข้าพเจ้าเป็นคนตักน้ำในโอ่งใส่ขันให้ท่านทำน้ำมนต์ด้วยตัวเอง แล้วก็นั่งเฝ้าหลวงปู่ขอเหรียญ สักครู่เหรียญตกมาในขันน้ำมนต์ โดยไม่มีใครนำมาใส่, ตกลงดัง "แก๊ก" ได้ยินชัดเจน บางคนเขาเอาดอกบัวมาให้ท่านเสก แล้วขอเหรียญ ท่านเสกสักครู่ แล้ววางลง และบอกว่า เอ้า เอาไป เมื่อคลี่กลีบดอกบัวออกดู ปรากฏเหรียญอยู่ในนั้น คราวหนึ่งเมื่อมีใครมาขอน้ำมนต์อาบ หัวหน้ากองข้าพเจ้าเป็นคนถือขันน้ำมนต์อยู่ ท่านบอกข้าพเจ้าว่า "คุณ

สรวงสุดา คุณคอยดูให้ดีนะเผื่อเหรียญจะมา" สักครู่ก็มีเหรียญตกลงมาในขันน้ำมนต์ที่ท่านกำลังถือเดินลงไปข้างล่าง เพื่อจะให้หลวงปู่อาบน้ำมนต์ให้ลูกศิษย์ นี่จัดเป็นอภินิหารศักดิ์สิทธิ์ของหลวงปู่อีกประการหนึ่ง

เมื่อข้าพเจ้าไปทัศนาจรภาคใต้เมื่อเมษายน ๑๘ ได้ไปกราบรูปปั้นหลวงปู่แช่ม ที่วัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต ได้อาราธนาขอความคุ้มครองให้เกิดศิริมงคลและปลอดภัยในการเดินทาง ข้าพเจ้าดีใจที่ได้ไปกราบท่านถึงวัดที่ท่านอยู่ เพราะเคยแต่สักการะท่านจากรูปภาพที่บ้าน ข้าพเจ้าเมื่อได้ไปถึงวัดฉลอง ข้าพเจ้าจึงดีใจมาก ที่วัดมีหนังสือประวัติของหลวงปู่แช่ม พร้อมทั้งอภินิหาร จำหน่ายเล่มละ ๕ บาท อภินิหารหลวงปู่แช่มเขียนโดยคุณอ้วน สุระกุล อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต เขียนและพิมพ์ถวายเจ้าอาวาสวัดฉลององค์ปัจจุบัน เพื่อเป็นวิทยาทาน

อนึ่งในการเขียนประสพการณ์อภินิหารหลวงปู่แช่มที่ข้าพเจ้าได้พบมาครั้งนี้ เหตุที่ข้าพเจ้ามิได้ออกนาม

ท่านผู้ใด ก็เพราะว่าข้าพเจ้ามีเวลาในการจัดทำหนังสือนี้ในระยะเวลาอันสั้นมิได้ขอนุญาตท่านเจ้าของนาม อีกประการหนึ่ง บุคคลที่ข้าพเจ้าได้พบหลวงปู่นั้น ท่านก็ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงไม่มีโอกาสพบหลวงปู่อีก ขอกุศลผลบุญที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญในครั้งนี้ก็ดี หรือในกาลก่อนหน้านี้ก็ดี ข้าพเจ้าขออุทิศแด่หลวงปู่แช่ม วัดฉลอง ภูเก็ต หากหลวงปู่ได้ทราบด้วยญาณวิถีใด ๆ แล้ว ขอจงอนุโมทนา และรับเอาซึ่งส่วนกุศล ที่ข้าพเจ้าได้อุทิศนี้ ให้สำเร็จประโยชน์สุขจงทุกประการเถิด.

สรวงสุดา สีลธัมมางกูร

๑๓ พค. ๒๕๑๘

อาศรมฤาษีลิงดำ อ. เมือง จ. อุทัยธานี

๒ เมษายน ๒๕๑๘

เรื่อง อนุญาตให้คัดลอกหนังสือประวัติหลวงปู่ปาน บางตอน พิมพ์แจกในงานศพ

เจริญพร คุณวิเชียร ทิพย์บำรุง

ตามที่คุณมีหนังสือมา ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๑๘ เพื่อขออนุญาตคัดลอกหนังสือประวัติหลวงพ่อปาน วัดบางนมโคบางตอน พิมพ์แจกในงานศพนั้น อาตมาอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์

ขอผลความดี ที่คุณมีเจตนาพิมพ์หนังสือเนื่องด้วยธรรมปฏิบัติ พิมพ์แจกเป็นธรรมทานนี้ ขอผลความดีจงส่งผลให้คุณเป็นผู้เห็นธรรมที่พระพุทธเจ้าเห็นแล้วในชาตินี้เถิด

เจริญพร

(ลงชื่อ) ฤาษีลิงดำ

(ฤาษีลิงดำ)

แด่ดวงวิญญาณของคุณยายที่เคารพอย่างสูง

ตั้งแต่เล็กจนโตผมได้อยู่กับคุณยายตลอดมา คุณยายได้สอนผมหลาย ๆ อย่างให้ทำแต่ความดี คำสอนที่คุณยายพร่ำสอน ที่ผมจำได้ขึ้นใจที่สุดและสอนทุกวันเสียด้วย คือคำว่า พริกเมล็ด มะเขือลูก อย่าได้ขโมยเขากินเป็นอันขาด เพราะมันบาป คุณยายเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยเมตตากรุณาต่อลูกหลาน คุณยายมีแต่ให้ ๆ ความรู้ ความคิดในสิ่งที่ดี คุณยายเป็นผู้มองเห็นการณ์ไกล คุณยายเป็นชาวนามาแต่กำเนิด แต่ไม่นิยมให้ลูกหลานหากินอยู่กับไร่กับนา โดยเฉพาะลูกผู้ชายคุณยายได้ส่งเสียให้เรียนหนังสือจนได้เป็นนายทหาร เป็นนายอำเภอ เป็นครูโดยเฉพาะเกี่ยวกับตัวผมเอง คุณยายสนับสนุนให้เรียนหนังสือตั้งแต่เด็ก ๆ โดยนำไปฝากวัดคุณยายบอกว่าอยู่วัดนั่นแหละดีจะได้เรียนรู้ประเพณีของวัด โตขึ้นจะได้บวชเรียน พระสมัยนั้นอบรมสั่งสอน

ลูกศิษย์ให้อยู่ในระเบียบประเพณีอันดีงาม สอนให้รู้จักเคารพนบนอบผู้ใหญ่ เวลาเดินสวนทางผู้เฒ่าผู้แก่ตามทางให้นั่งลงยกมือไหว้เป็นการเคารพ ซึ่งผมจำได้ติดตามาจนทุกวันนี้ ผมยังจำได้ว่า สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขณะที่ผมเรียนหนังสืออยู่นั้น เสื้อผ้าอาภรณ์ตลอดจนเครื่องเขียนแบบเรียนมันหายากและก็มีราคาเริ่มจะแพง คุณยายได้สละผ้านุ่งสีเขียวขี้ม้าผืนใหม่เอี่ยมที่เก็บไว้ยังไม่ได้ใช้เลยเอาไปตัดเครื่องแบบยุวชนทหารให้ผมแต่งไปโรงเรียน

คุณยายเป็นคนใจบุญ เมตตากรุณาต่อสัตว์เลี้ยง โดยเฉพาะแมวคุณยายเลี้ยงไว้มาก คุณยายจึงมีอายุยืนถึง ๙๙ ปี จนกระทั่งจากลูกหลานไป ในการฌาปนกิจศพคุณยายครั้งนี้ ผมจึงได้ขออนุญาตนำข้อความบางตอนจากหนังสือประวัติของหลวงพ่อปาน วัดบางนมโค อ. เสนา จ. พระนครศรีอยุธยา ซึ่งท่าน "ฤาษีลิงดำ" ผู้บันทึกไว้ ได้กรุณาอนุญาตให้นำลงพิมพ์ได้ จึงขอนมัสการด้วยความเคารพยิ่ง ขอประโยชน์ของหนังสือ

เล่มนี้จงดลบันดาลให้วิญญาณของคุณยายแดง แผลงศร จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพถึงนิพพานนั้น เทอญ.

หลายยาย วิเชียร ทิพย์บำรุง

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘

ประวัติหลวงพ่อปาน วัดบางนมโค อ. เสนา จ. พระนครศรีอยุธยา

ตอนหลวงพ่อปานไหว้ศพ

"นี่ลูกหลานทั้งหลายน่ะ ก็เคยฟังมาแล้วนา เล่าให้ฟัง แต่ว่ามันเล่าแล้วก็หายไปนี่ คราวนี้เล่าให้ฟังว่า หลวงพ่อปานไหว้ศพ ประเพณีของหลวงพ่อปาน แต่ความจริงท่านไม่ได้ทำเป็นประเพณี ท่านทำด้วยจิตเลื่อมใส คำว่าประเพณีกับคำว่าเลื่อมใสมันไม่เหมือนกันนะ ลูกหลานฟังให้ดีนะ ตานี้ว่ากันถึงการไหว้ศพ ไม่ว่าศพอะไรทั้งหมด จะเป็นศพเด็ก ศพผู้ใหญ่ ศพผู้หญิง ศพผู้ชาย ก็ตาม เวลาเขานำมาที่วัด หลวงพ่อปานท่าน

ก็คว้าธูปคว้าเทียน ถ้าเขามาตั้งเรียบร้อยแล้ว หยิบธูปเทียน ห่มจีวร คลุมผ้าสังฆาฏิว่ากันเต็มยศ แล้วท่านก็ไปไหว้ศพ พวกพระทั้งหมดสมัยนั้นนะ พระสมัยนั้นกับพระสมัยนี้ไม่ค่อยเหมือนกัน ฉันดูพระสมัยนี้มันต๊อ ๆ เหมือนเรือเกลือยังไงไม่รู้ พระผู้หลักผู้ใหญ่ พระหัวหน้าจะทำอะไรไม่ค่อยดู บางทีเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ แต่พระวัดไหนเขาดีบ้างฉันก็ไม่ทราบ เดี๋ยวนี้มันเห็นครูบาอาจารย์เป็นอะไรไปก็ไม่รู้ เห็นคนแก่คนเฒ่าพระเก่าพระแก่ก็ทำเฉย ทำไม่รู้ไม่ชี้ แต่ว่าระบบของที่นั่นเขาคอยดูกัน มีพระคอยจ้องหน้าคอยจ้องดู ก็มีพวกฉันแหละ ไอ้ลิงสามตัวนี่ ไอ้ลิงดำ ไอ้ลิงขาว ไอ้ลิงเล็ก เพราะเป็นลิงหน้าพลับพลาประจำคอยสังเกตหลวงพ่อปาน (ไอ้ลิงในที่นี้หมายถึงพระลูกศิษย์หลวงพ่อปาน) ว่าหลวงพ่อปานจะขยับเขยื้อนอะไรก็ให้จังหวะแก่เพื่อน บรรดาเพื่อนพระทั้งหลายก็พร้อมพรึ่บพรั่บ นี่เขาเตรียมกันไว้ยังงี้นา เขาไม่ได้คอยให้ครูบาอาจารย์มาตะโกนโวย ๆ พระสมัยนี้วเคลียส์นี่ไม่

ไม่เป็นเรื่องเป็นเหยื่อลุงพุฒหมด (ลุงพุฒหมายถึง พระยายมราช) ไม่หมดก็เหลือน้อยเต็มทีหรือว่าไงลุง ฮื้อ แกบอกว่าบวชน้อย ๆ น่ะ บวชทันสมัยน่ะทุกรายแหละ บวชแบบทันสมัยนี่ทุกราย ฆ่าเป็ด ฆ่าไก่ ฆ่าวัว ฆ่าควาย บวชกินเลี้ยง ทุกราย ถ้าไม่ทำความดีรีบหนีละก็เสร็จ ลงอเวจีเป็นแถว ฟังไว้ให้ดี เวลาพระพุทธเจ้าท่านบวช ท่านไม่ได้มีแหน่ะ เวลาที่ใครไปบวชกับท่านก็ไม่มีพิธีรีตองมาก ท่านเรียกเอหิภิกขุอุปสัมปทา ว่าเธอจงเป็นภิกษุมาเถิด เท่านี้แหละ เอหิภิกขุนะ เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด เท่านี้ ต่อมาให้ถึงติสรณาคมน์ ก็ให้ว่าพุทธังธัมมัง สังฆัง ก็เป็นอันบวช ต่อมาให้เป็นพระอุปัชฌาย์ ให้มีคู่สวด พระอันดับ ก็ไม่มีพิธีแห่อะไร ไม่ต้องทำพิธีมาก ที่ทำกันมากน่ะนอกเรื่องนอกราว ไม่เกี่ยวกับพระศาสนา ทำเลี้ยงต้องเลี้ยงเหล้ายาปลาปิ้ง ฆ่าเป็ด ฆ่าไก่ บาปมันมากกว่าบุญ จะไปสวรรค์กันได้ยังไง บวชแบบนี้เขาเรียกว่าลงทุนซ้อนรก เวลาบวชเข้าไปแล้วก็ไม่ปฏิบัติหรอกนะ อธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา

อธิปัญญาสิกขา ไม่เอา ไปคุยกันถึงเรื่องสาวบ้านนี้ จะทำงานบ้านโน้น จะหาลาภอย่างนี้ จะร่ำรวยอย่างนั้น อยากจะได้ยศแบบนี้ ยศขั้นนั้นหมดไป นรกหมดไม่มีเหลือ บวชแล้วไม่ได้เป็นพระหรอก เป็นพระแต่หัวกับผ้าเหลือง ใจไม่ได้เป็นพระ พระที่เขาบวชต้องถือนิพพานัสสะ สัจฉิกิริยายะ เอตัง กาสาวัง คะเหตฺวา หรือคำขอบรรพชาแบบธรรมยุตขึ้นต้นก็ขอพระนิพพานเลย เป็นอันว่าจิตเราจะบวชเพื่อพระนิพพานอย่างเดียว บวชเข้าไปแล้วก็เริ่มปลดอารมณ์ อารมณ์ที่เป็นฆราวาสทั้งหมดเริ่มปลดลงไป ปลดมันขาดไม่ได้ก็ยับยั้งไว้ชั่วขณะก็ยังดี อย่างนี้เรียกว่าบวชเล็ก ถ้าปลดได้เลยเป็นบวชใหญ่ ถ้าบวชสะสมทรัพย์ บวชปรารถนายศถาบรรดาศักดิ์เสร็จแล้วก็เมายศด้วย ลุงพุฒว่าไง แกบอกตอบแล้วนี่เมื่อวาน เสร็จทุกรายที่ใครได้ยศแล้วไม่เมายศ มีลาภแล้วไม่เมาลาภก็ยังดี ได้ยศแล้วเอายศวางเสีย เวลาใช้ค่อยใช้กัน ไม่ถึงเวลาใช้ก็วางเก็บไว้ก่อน มีลาภสักการะก็ทำเป็นสาธารณประโยชน์ แล้วก็เลี้ยงตัว

พอสมควร เหลือก็เอาไปทำในส่วนที่เป็นในสาธารณประโยชน์ ในเมื่อมีศพทุกศพ หลวงพ่อปานท่านก็ถือดอกไม้ธูปเทียนพาดสังฆาฏิทำกันเต็มยศ ท่านไม่ชวนใคร ไม่ตีระฆัง ท่านก็ลงไปที่ศาลาไหว้ศพ พระทั้งหมดพอศพมาก็ต้องเตรียมผ้าสังฆาฏิเหมือนกัน ไม่ต้องบอกกัน เห็นหลวงพ่อปานลุกจากกุฏิ กุฏิท่านอยู่ลึกเข้าไป ศาลาอยู่อีกด้านหนึ่ง มายืนจุกกันอยู่ทางปากทางหมด พอหลวงพ่อปานเดินออกหน้า ต่างคนก็ต่างเดินเรียงกันตามลำดับอาวุโส ไม่ใช่ตามลำดับยศ ไอ้ยศน่ะพระศาสนาเขาไม่ใช้หรอก ไม่ใช่เรื่องของพระพุทธเจ้า ในศาสนานี้ถืออาวุโสเป็นสำคัญ ยศไม่เกี่ยว เป็นเรื่องข้างนอก ยศเป็นโลกธรรม ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงยกย่อง ไม่ใช้ผิด เมื่อเกิดกันตามลำดับอาวุโสไปถึงหน้าศพ หลวงพ่อปานก็จุดธูปเทียน พวกพระก็จุดบ้าง หลวงพ่อปานกราบพระก็กราบบ้าง กราบแล้วท่านนั่งเฉย ประเดี๋ยวพระก็นั่งบ้าง เวลาท่านลุกกลับก็กลับบ้าง คนอื่นเขานึก

ยังไงฉันไม่รู้ สำหรับตัวฉันไม่รู้หรอก เห็นท่านกราบก็กราบ เห็นท่านนั่งก็นั่ง เห็นท่านกลับก็กลับ อย่างนี้เรียกว่าขี้ตามช้าง กราบแบบนั้นประมาณ ๑๐ ศพ คราวหนึ่งยายฟูแกตาย ยายฟูนี่น่ะ เป็นคนที่มาทำงานวัดทุกวัน มาดายหญ้าบ้าง ถูกุฏิบ้าง อะไรบ้าง ตอนเย็นแกก็กลับ รู้สึกว่าตอนแก่นี่แกไม่เอางานบ้านเลย แกสนใจอยู่กับวัด เป็นคนรับใช้หลวงพ่อปาน ทำอาหารการบริโภค ทำครัว ถูกุฏิ กวาดวัด มีเรื่องตักน้ำตักท่าจิปาถะ ยายฟูนี่เอาทุกอย่าง แต่ว่าฉันเห็นว่าแกแก่แล้ว ฉันก็ไปช่วยแก ถ้าเวลาแกไปตักน้ำ ฉันก็คว้าหาบไปช่วยแก บอกแกว่าน้าฟูไม่ต้องทำ น้าฟูแก่แล้ว ทำตรงนี้ ทำตรงเบา ๆ ตรงหนัก ๆ นี่ฉันทำแทน สงสารแกตอนนั้นเห็นแกมีน้ำใจดี แล้วหลวงพ่อปานก็เรียกยายฟูว่าอีฟู จะธุระอะไรก็อีฟูเอ๊ย ฟูเอ๊ย มาหาหลวงน้าหน่อยวะ นี่ท่านเรียกอีฟู แต่ฉันเรียกน้าฟู พอยายฟูตายเขานำศพยายฟูจากบ้านมาขึ้นศาลา หลวงพ่อปานก็พาดสังฆาติอีกแล้ว ไม่ต้องห่วงละกร้อยศพก็ทำแบบนี้

แบบนั้นตอนที่ฉันเป็นหัวหน้าพระ ฉันก็ทำตามท่านเสมอ แต่ตอนนี้ขึ้นมาสายเหนือนี่ทำไม่ได้หรอก ไม่เห็นเขาเอาท่าเอาทางกันนี่ เขาไม่เอาไหนกันเลยนะ เขาเอาอย่างเดียว บังสุกุลมาติกาหาสตางค์กินเท่านั้น ส่วนสาธารณประโยชน์เขาก็ไม่ค่อยทำกัน พระสายเหนือนี้เขามีอุเบกขาบารมีดีมาก ไม่เอาไหนหรอกเรื่องธัมมะธัมโมนี่ รู้สึกว่าเขาไม่ค่อยสนใจกัน ไม่ค่อยตรงกับพระไตรปิฎก ไป ๆ มา ๆ เขาบอกว่าทำเป็นประเพณีไปก็ดีเหมือนกันนะลุงนะ เสร็จลุงพุฒบอกแบบนี้ เสร็จจดแหง ไม่ได้จดหรอก มันขึ้นเอง ลุงพุฒนั่งยิ้มวันนี้มานั่งพูดตรงนี้นะ หลวงพ่อท่านยิ้มใหญ่ บอกเออพูดไปพูดไป ท่านว่ายังงั้น ตรงนี้ดีว่า ท่านว่ายังงี้นะตอนฉันอยู่น่ะท่านก็พูดยังงี้ เหมือนกันไอ้ลิงดำเอ๊ยอย่างนี้ดีว่า อย่างนี้ไม่ค่อยดีนะ ไอ้ลิงดำเอ็งอย่าทำยังงี้นา อย่างนั้นเอ็งทำนะ ฮื่อ แล้วท่านว่าไง แกขโมยอะไรบ้าง แกก็บอกเขาด้วยนะ แน่มาซ้อมไว้นี่มาสั่งไว้เดี๋ยวนี้เอง แกขโมยอะไรข้าบ้าง แกบอก

ให้ชาวบ้านเขาพึ่งไว้นะ แกอย่าไปปกบิดเขานา แล้วก็ยิ้มหัวเราะชอบใจ หลวงพ่อท่านใจดี ปกติท่านใจดีเสมอ ท่านสงเคราะห์ฉันอยู่เสมอ แต่ฉันก็เป็นลูกศิษย์หัวรั้น ไม่ใช่เล่นเหมือนกัน แบบฉันนี่อย่าตามมันนักนา ถ้าจะตามก็ตามแบบดี แบบเลวอย่าตามนะมันไม่เกิดประโยชน์ ต่อไปพอศพยายฟูมาก็ไปกันตามเดิมไม่ต้องพูดถึงเข้า-แถวหรอกรำคาญหู หลวงพ่อปานท่านกราบ กราบแล้วท่านก็นั่งเฉย ๆ นั่งตามแบบฉบับซี ตอนนั่งท่านนั่งปลง แต่ฉันไม่ได้ปลงหรอก ฉันไม่รู้นี่ ท่านนั่งฉันก็นั่งมั่งซิ ท่านหลับตาฉันก็ทำตายิบ ๆ ๆ ๆ กลัวท่านจะลุกมาแล้วฉันไม่รู้ หลับเป็นตากระต่าย พอท่านนั่งแล้วเสร็จท่านลืมตาขึ้นมาฉันหรี่ตาไว้นี่ ทำไมฉันจะไม่รู้ท่านลืมตา ฉันก็เลยถามว่า หลวงพ่อขอรับ ก็ยายฟูน่ะ เวลามีชีวิตอยู่หลวงพ่อเรียกอีฟู แล้วเวลายายฟูตายหลวงพ่อมากราบทำไมขอรับ ท่านหันมามองแล้วก็ยิ้ม ยิ้มแล้วก็มองพระทุกองค์ คล้าย ๆ กับท่านจะถามในใจของท่านว่า พระทุกองค์น่ะคิดเหมือนไอ้ลิงดำหรือเปล่า

ท่านก็บอกว่าไอ้ลิงดำนี่มาไหว้ศพน่ะ เขามาไว้สัจจ-ธรรมของพระพุทธเจ้านะ คำว่าสัจจธรรมน่ะเป็นแบบนี้ คือว่า พระพุทธเจ้าท่านทรงตรัสว่า ร่างกายของคนน่ะ อย่าพูดเลยว่าขันธ์ ๕ มันยุ่งเปล่า ๆ ขันธ์ห้าขันธ์เห้ออะไรนี่น่ะ มันฟังยาก ขันธ์น่ะ แปลว่ากองไม่ใช่ภาษาไทยเสียอีก เอาร่างกายก็แล้วกัน ร่างกายของคนและสัตว์นี่น่ะ มันเป็นอนิจจัง มีสภาพไม่เที่ยงเวลาอยู่ก็เป็นทุกข์ ทุกขัง แต่ในที่สุดก็เป็นอนัตตา คือตาย ใครบังคับบัญชาไม่ได้ เวลาที่เรามาไหว้กันนี่เขาไหว้พระสัจจธรรมของพระพุทธเจ้า เวลากราบลงให้เขากราบพระพุทธเจ้ากันนะทีแรก กราบพระพุทธ-เจ้าว่า พระพุทธเจ้าเทศน์ นี่น่ะถูก ทรงเทศน์ไว้ตรงข้าพระพุทธเจ้าขอยอมรับนับถือ ขอเอาธรรมข้อนี้ หรือคำสอนตอนนี้ไปคิดเป็นประจำใจ จะได้เป็นคนไม่ประ-มาท ตกอยู่ในคุณธรรมชั้นสูง เป็นมรณานุสติกรรมฐานแล้วก็กราบลงไปครั้งที่สอง ก็นึกถึงพระธรรมคำสั่งสอนที่พระองค์ทรงหลั่งไหลออกมาจากพระโอษฐ์ เหมือน

ดอกมะลิแก้ว เพราะแพรวพราวไปด้วยความจริง แพรวพราวไปด้วยคำประเสริฐ นี่พระธรรมที่หลั่งไหลออกมาจากพระโอษฐ์ของพระองค์เป็นของจริงเป็นของประเสริฐ ทำบุคคลทั้งหลายไม่ให้เมามัน ให้เข้าถึงความสุข กราบครั้งที่สามก็กราบพระสงฆ์ พระอริยสงฆ์ทั้งหลาย ที่ท่านอุตส่าห์ร้อยกรองพระธรรมวินัยที่พระ-พุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้วไม่ปล่อยให้อันตรธานสูญไป รวบรวมเข้าไว้ นี่กราบความดีของพระ ๓ นา เขาไม่ได้กราบผีกราบศพ แกจะเห็นว่าคนที่ตายแล้วฉันมากราบ แม้แต่เด็กฉันก็กราบนี่ความจริง ฉันไม่ได้กราบเด็ก ไม่กราบคนตาย ฉันกราบพระพุทธ กราบพระธรรมกราบพระสงฆ์ และเอาคนตายนี่เป็นครูฉันว่าเขาเกิดมาแล้วตายจริงตามที่พระพุทธเจ้าตรัส แล้วท่านก็หันมาถามว่า เอา เจ้าลิงดำแล้วเอ็งกราบอะไร ก็เลยกราบเรียนท่านว่า ที่ผมกราบไม่ใช่กราบอะไรหรอกครับหลวงพ่อ ผมก็กราบผี ท่านก็เลยถามว่า นี่ล่อมากี่ผีแล้วพ่อคุณ บอกว่าสิบกว่าผีแล้วขอรับ ท่านว่าแล้ว

กันไอ้ลิงดำ กราบผีเข้าให้แล้ว ดีเหมือนกัน ไอ้คนอย่างแกมันก็โง่น้อย ไม่ใช่โง่มาก หมายความว่า โง่แล้วพอพูดแล้วมันก็เกิดความฉลาด โง่น้อยยังดีกว่าไอ้คนโง่แล้วไม่พูดไม่ถาม พูดแล้วก็ยิ้ม ๆ มองกวาดไปทางพระองค์อื่น บอกว่า ไอ้ที่โง่แล้วไม่ถามมันอาจจะมีเยอะนา ในกลุ่มที่นั่งนี่น่ะ บวชก่อนพวกแกตั้ง ๑๐ พรรษา ๒๐ พรรษาก็มี เข้าใจกันหรือเปล่าฉันทำให้ดู ไม่เข้าใจก็ถามซี ถ้าไม่ถามขี้ตามช้าง มันก็ดีเหมือนกันแต่ประโยชน์น้อย เอาเถอะก็ดี ทีนี้ท่านก็เลยบอกว่า การกราบศพ เขากราบคุณพระรัตนตรัย กราบสัจจธรรมของพระพุทธเจ้า ทีนี้เวลาเผาศพก็เหมือนกันนะ อย่าตั้งหน้าตั้งตาเผาเขา เวลาเราไปเผาศพก็เผากิเลสในใจของเราเสียด้วย กิเลสส่วนใดที่มันสิงอยู่ที่เราคิดว่าเราจะไม่แก่ ไม่เจ็บตายน่ะ เผามันเสียให้หมดไป เราคิดว่าวันนี้เราเผาเขา ไม่ช้าเขาก็เผาเรา คนเกิดมาแล้วตายอย่างนี้เราจะเกิดมันทำไม ต่อไปข้างหน้าเราไม่เกิดดีกว่า เราไปนิพพานนั่นแหละดีที่สุด เรื่อง

อัตภาพร่างกายสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ไม่มีอะไรเป็นความหมาย ไม่มีอะไรเป็นที่พึ่ง ตายแล้วหาสาระหาแก่นสารไม่ได้ หาประโยชน์ไม่ได้ นี่ท่านสอนอย่างนี้ก็จำไว้นะ ลูกหลาน เผาผีก็มุ่งไปนิพพาน ไปกราบศพไปเคารพศพก็ไปนิพพาน อย่าทำกันเป็นประเพณีนะ ประเพณีที่เขาจัดก็ทำไปเถอะ แต่ใจอย่าเป็นประเพณี ไหน ๆ ก็ลงทุนเสียเวลาไปในงานศพแล้วเอากำไรกลับมานะ คิดว่าเราต้องตายอย่างเขาเมื่อเขาอยู่ก็มีทุกข์อย่างเรา เราเกิดอย่างเขาเราก็แก่อย่างเขา เราป่วยไข้ไม่สบายอย่างเขา เราจะต้องตายอย่างเขา ถ้าหากว่าเราจะต้องตายอย่างนี้ จะต้องป่วยอย่างนี้ ต้องลำบากอย่างนี้ ต้องมีอาการเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ เราจะเกิดมันทำเกลืออะไรอีก เกิดเป็นเกลือยังดีมันรักษาความเค็มของมันได้ ไอ้เกิดมีร่างกายนี่รักษาไว้ไม่ได้ ระยำกว่าเกลือตั้งเยอะ เอ้า."

ตำรายารักษาโรคหืด

ของ

พระเทพสิทธิมุนี พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนา-กรรมฐาน คณะ ๕

วัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

๑/๑. ยาแก้หืดต้มกินต่างน้ำ

๑.	เถาวัลย์เปรียง	หนัก ๒ บาท ๑ สลึง
๒.	แก่นแสมสาร	หนัก ๖ บาท ๒ สลึง
๓.	ฝางเสน	หนัก ๒ บาท ๒ สลึง
๔.	ใบมะคำไก่	หนัก ๒ บาท ๒ สลึง
๕.	หัวแห้วหมู	หนัก ๒ บาท

๑/๒. ยาตัดราก (แก้หืด)

๑.	ใบหนาด	๔ ใบ

๒. รกมะดัน หนัก ๒๐ บาท

๓. สารส้ม หนัก ๑ สลึง

หมายเหตุ ยาแก้หืดมี ๒ ขนาน ขนานที่ ๑ ต้มกินไปจนกว่าโรคจะหาย จงใช้ขนานที่ ๒ ต้มกินไปจนกว่าจะหายขาด

๒. ยาแก้โรคเบาหวาน

๑. ใบเตยหอม ๒๕ ใบ

๒. ใบสัก ๗ ใบ

ให้หั่นแค่ ๒ องคุลี คั่วให้ดีใช้ชงน้ำร้อนแทนชา รับประทานแก้โรคเบาหวานดีนักแล ฯ

๑. ยาอายุวัฒนะ

ให้เอากล้วยน้ำว้า ๑ หวี เนื้อมะตูมสุก ๕ ลูก พริกไทยล่อน ๑ ตำลึง ตำรวมกันเป็นแผ่นตากแห้ง ดองน้ำผึ้งแท้ ๒ อาทิตย์ รับประทานร่างกายจะแข็งแรง แก้กามตายด้าน (พระภิกษุหรือนักพรตห้ามฉัน)

๒. ยาแก้โรคเบาหวาน

เอาต้นคื่นใช่ ๑ กำมือ ตำคั้นเอาแต่น้ำผสมน้ำผึ้ง

แท้ ๑–๒ ช้อนโต๊ะ ดื่มวันละ ๓ ครั้ง ครบ ๗ วัน น้ำตาลจะลด (น้ำผึ้งปลอมปนอันตราย) ถ้าลดก็รับประทานต่อไป.

๓. ยาพรหมจารี

ขมิ้นอ้อย ไพล ขมิ้นชัน กระชาย หัวแห้วหมู หนักสิ่งละ ๕ บาท พริกไทยล่อนหนัก ๑๐ บาท หั่นตากแห้ง ตำเป็นผง ละลายน้ำผึ้ง ปั้นเป็นลูกกลอนเท่าปลายนิ้วก้อย กินเช้าเย็นก่อนอาหาร (มีลูก ๑๐ คน ยังแน่กว่าพรหมจารี ไม่ต้องผ่าตัดตกแต่งหรือใช้ยากวาด โบราณเราก็มียาดี)

(ตำรายาขนานที่ ๑–๒–๓ นี้ ได้รับความเอื้อเฟื้อจากคุณพระกันทรารักษ์ แพทย์แผนโบราณอดีตนายอำเภอภาคอีสาน ให้ยา ๓ ขนานนี้มาเพื่อการกุศล)

ดูลาภประจำเดือน

เหมาะสำหรับนักเสี่ยงโชคล๊อตเตอรี่ เดือนไหนดีล่อให้หนักหน่อย ให้ตั้งอายุไทยลง เอาเดือนไทยที่จะดูนั้นบวก แล้วตั้งเป็น ๒ ฐานฐานหนึ่งบนเอา ๓ คูณ

ฐานสองล่างเอา ๔ คูณ เอา ๗ หารทั้งสองฐาน

เศษ $\frac{๒}{๕}$ เรียกเทวีโชคดีแล

เศษ $\frac{๑}{๖}$ เรียก สุขโชค ได้ลาภ แต่มันพลิกแพลง ระวัง

เศษ $\frac{๐}{๐}$ เรียก วิชาโชค มีลาภด้วยวิชาตัวเอง

เศษ $\frac{๓}{๔}$ เรียก ราชาโชค ได้ลาภจากสมณะ ชีพราหมณ์ หรือ ผู้มียศ เศษนอกจากนี้ไม่ดี อย่าเล่นเลย

ตัวอย่าง คุณไฉไล อายุ ๓๘ ปี เดือนนี้เดือน ๗

๓๘ + ๗ = ๔๕ × ๓ ÷ ๗
๓๘ + ๗ = ๔๕ × ๔ ÷ ๗ = เศษ $\frac{๒}{๕}$

ทวีโชค เดือนนี้เสี่ยงได้

วิธีสมาทาน

และ

วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ของ

พระเทพสิทธิมุนี โชดก ป. ๙

พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

ที่ปรึกษาคณะพระธรรมทูต สายประเทศอังกฤษ

วิธีสมาทาน

ผู้ที่จะสมาทานพระกรรมฐาน พึงปฏิบัติดังต่อไปนี้:-

๑. ถวายสักการะต่อพระอาจารย์ ผู้ให้พระ-กรรมฐาน

๒. จุดธูป เทียน บูชาพระรัตนตรัย

๓. ถ้าเป็นพระ ให้แสดงอาบัติก่อน ถ้าเป็นอุบาสก อุบาสิกา ให้สมาทานศีลเสียก่อน

๔. มอบถวายชีวิตต่อพระรัตนตรัย

"อิมาหํ ภควา อตฺตภาวํ ตุมฺหากํ ปริจฺจชามิ"

ข้าแต่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์ขอมอบกายถวายชีวิตต่อพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

๕. มอบกายถวายตัวต่อพระอาจารย์

"อิมาหํ อาจริย อตฺตภาวํ ตุมฺหากํ ปริจฺจชามิ"

ข้าแต่พระอาจารย์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายตัวต่อครูบาอาจารย์ เพื่อเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

๖. ขอพระกรรมฐาน

"นิพฺพานสฺส เม ภนฺเต สจฺฉิกรณตฺถาย กมฺมฏฺฐานํ เทหิ"

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงให้กรรมฐานแก่ข้าพเจ้าเพื่อทำให้แจ้งซึ่ง มรรค ผล นิพพานต่อไป

๗. แผ่เมตตา

"อหํ สุขิโต โหมิ"

ขอให้ข้าพเจ้าถึงสุข ปราศจากทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีความลำบาก ไม่มีความเดือดร้อน ขอให้มีความสุข รักษาตนอยู่เถิด

"สพฺเพ สตฺตา สุขิตา โหนฺตุ"

ขอให้สัตว์ทั้งหลายทุกตัวตน ตลอดเทพบุตร เทพธิดาทุกองค์ พระภิกษุสามเณร และผู้ปฏิบัติธรรมทุก ๆ ท่าน จงเป็นผู้มีความสุข ปราศจากทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีความลำบาก ไม่มีความเดือดร้อน ขอให้มีความสุข รักษาตนอยู่เถิด

๘. เจริญมรณานุสสติ

"อทฺธุวํ เม ชีวิตํ"

ชีวิตของเราไม่แน่นอน ความตายของเราแน่นอน เราต้องตายแน่ เพราะว่าชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุด เป็นโชคอันดีที่เราได้เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในโอกาสบัดนี้ ไม่เสียทีที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา

๙. ตั้งสัจจอธิษฐาน และปฏิญาณตนต่อพระ-รัตนตรัย ต่อครูบาอาจารย์

"เยเนว ยนฺติ นิพฺพานํ"

พระพุทธเจ้า และเหล่าพระสาวกได้ดำเนินไปสู่พระนิพพานด้วยหนทางเส้นนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งสัจจอธิ-ฐานปฏิญาณตนต่อพระรัตนตรัย และครูบาอาจารย์ว่า

"ตั้งแต่นี้ต่อไป ข้าพเจ้าจะตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เพื่อให้ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน เจริญรอยตามพระองค์ท่าน"

"อิมาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปตฺติยา รตนตฺตยํ ปูเชมิ"

ข้าพเจ้าขอบูชาพระรัตนตรัย ด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่มรรค ผล นิพพานนี้ ด้วยสัจจวาจาที่กล่าวอ้างมานี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้บรรลุมรรค ผล นิพพานด้วยเทอญ.

๑๐. สวดพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ.

วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

พระอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานควรปฏิบัติดังนี้ :–

วันแรก ให้กรรมฐานไปปฏิบัติ ๕ ข้อ คือ

๑. เดินจงกรม

เวลาเดินทอดสายตาไปประมาณ ๔ ศอก สติจับอยู่ที่เท้า เดินช้า ๆ เวลายกเท้าขวาภาวนาว่า "**ขวา**ย่างหนอ" ขณะที่ใจนึกว่าขวาต้องยกเท้าขวาขึ้นทันที เท้าที่ยกกับใจนึกต้องให้พร้อมกัน ขณะว่า ย่าง ต้องเคลื่อนเท้าไปพร้อมกัน ขณะว่า **หนอ** เท้าต้องลงถึงพื้นพร้อมกัน เวลายกเท้าซ้ายก็เหมือนกัน ภาวนาว่า "ซ้าย ย่างหนอ" ปฏิบัติเหมือนกันกับ ขวาย่างหนอ

ส้นเท้า กับปลายเท้า ห่างกันประมาณคืบหนึ่งเป็นอย่างมาก เมื่อเดินสุดเสื่อ หรือสุดถนน หรือสุดสถานที่ให้เอาเท้าเคียงกัน แล้วหยุดยืนภาวนาว่า ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ ช้า ๆ สัก ๓ ครั้งหรือ ๔ ครั้ง ขณะนั้นให้สติอยู่ที่ร่างกาย อย่าให้ออกไปนอก

กายแล้วกลับ จะกลับข้างขวาหรือข้างซ้ายก็ได้ เวลากลับส้นเท้าอยู่กับพื้น ยกปลายเท้าข้างที่จะกลับแล้วภาวนาว่า "กลับหนอ" พร้อมกันกับหมุนเท้าไป ส่วนเท้าอีกข้างหนึ่งให้ยกขึ้นแล้วหมุนไปตาม โดยภาวนาว่า "กลับหนอ ๆ" เช่นเดียวกัน ให้หมุนเวียนไปอย่างนี้ จนกว่าจะได้ที่ที่ตนต้องการแล้วยืนภาวนาว่า ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ ๓ ครั้ง หรือ ๔ ครั้ง แล้วเดินจงกรม ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ ต่อไป

ให้เดินกลับไปกลับมาอยู่อย่างนี้ ประมาณ ๓๐ นาที เป็นอย่างต่ำ ๑ ชั่วโมงเป็นอย่างสูง

๒. นั่ง

ให้เตรียมจัดอาสนะสำหรับนั่งไว้ก่อน เวลานั่งให้ค่อย ๆ ย่อตัวลง พร้อมกับภาวนาว่า "นั่งหนอ ๆ" ให้ภาวนาอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าจะนั่งเสร็จเรียบร้อย

วิธีนั่ง นั้น ให้นั่ง ขัดสมาธิ คือขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ตั้งตัวให้ตรง แต่จะนั่งเก้าอี้หรือนั่งพับเพียบก็ได้

นั่งเรียบร้อยแล้วให้หลับตา เอาสติมาจับอยู่ที่ท้อง พองยุบ เวลาหายใจเข้าท้องพอง ให้ภาวนาว่า พองหนอ ใจที่นึกกับท้องที่พองต้องให้ทันกัน อย่าให้ก่อนหรือหลังกัน เวลาหายใจออก ท้องยุบ ให้ภาวนาว่า ยุบหนอ ใจที่นึกกับท้องที่ยุบต้องให้ทันกัน อย่าให้ก่อนหรือหลังกัน

ข้อสำคัญ ให้สติจับอยู่ที่อาการพองยุบเท่านั้น อย่าไปดูลมที่จมูกและอย่าตะเบ็งท้อง ให้นั่งภาวนาอย่างนี้ตลอดไป อย่างต่ำประมาณ ๓๐ นาที อย่างสูงประมาณ ๑ ชั่วโมง

๓. เวทนา

ในขณะที่นั่งอยู่นั้น ถ้ามีเวทนา คือ ความเจ็บปวดเมื่อย คัน เป็นต้น เกิดขึ้น ให้ปล่อยพองยุบ แล้วเอาสติไปกำหนดที่เจ็บ หรือปวด เมื่อย คันนั้น พร้อมกับภาวนาว่า **เจ็บหนอ ๆ** หรือ **คันหนอ ๆ** สุดแต่เวทนาจะเกิดขึ้น

เมื่อเวทนาหายแล้ว ให้เอาสติไปกำหนดที่ท้องว่า

พองหนอ ยุบหนอ ต่อไปอีกจนกว่าจะครบกำหนด

๔. จิต

ในเวลาที่นั่งอยู่นั้น ถ้าจิตคิดถึงบ้าน ถึงทรัพย์-สมบัติ หรือกิจการงานต่าง ๆ ให้เอาสติปักลงไปที่หัวใจพร้อมกับภาวนาว่า คิดหนอ ๆ จนกว่าจะหยุดคิด เมื่อหยุดคิดแล้วให้กลับไปกำหนดพองยุบต่อไปอีก

แม้ดีใจ เสียใจ โกรธ เป็นต้น ก็ให้กำหนดเช่นกันคือ ถ้าดีใจก็กำหนดว่า ดีใจหนอ ๆ ถ้าเสียใจให้กำหนดว่า เสียใจหนอ ๆ ถ้าโกรธให้กำหนดว่า โกรธหนอ ๆ เป็นต้น

๕. นอน

เวลานอน ให้ค่อย ๆ เอนลง พร้อมกับภาวนาตามไปว่า นอนหนอ ๆ จนกว่าจะนอนเรียบร้อย ขณะนั้นให้สติจับอยู่กับอาการเคลื่อนไหวของร่างกาย เมื่อนอนเรียบร้อยแล้ว ให้เอาสติมาไว้ที่ท้อง พร้อมกับภาวนาว่า พองหนอ ยุบหนอ ต่อไป ให้คอยสังเกตให้ดีว่า จะหลับไปตอนพองหรือตอนยุบ

วันแรกให้ปฏิบัติเพียงเท่านี้ วันต่อไปให้ไปส่งอารมณ์กับพระอาจารย์

วันที่ ๒ ให้เพิ่มบทเรียน ๑ บท คือ กำหนดต้นจิต เมื่อผู้ปฏิบัติมาส่งอารมณ์ พระอาจารย์ต้องถามให้ละเอียด นับแต่การเดิน การนั่ง เวทนา จิต และนอน แล้วถามสภาวะต่อไป เสร็จแล้วเพิ่มบทเรียน

การเพิ่มบทเรียนนี้ คือ ให้กำหนดต้นจิต ต้นจิตได้แก่ความอยากนั่นเอง เช่น อยากลุก อยากยืน อยากเดิน อยากนั่ง อยากนอน อยากถ่ายอุจจาระปัสสาวะเป็นต้น

เวลาจะลุก ให้เอาสติปักลงไปที่หัวใจ ภาวนาว่า อยากลุกหนอ ๆ เวลาลุกให้ภาวนาว่า ลุกหนอ ๆ ๆ

เวลาจะเดินให้ภาวนาว่า อยากเดินหนอ ๆ ๆ เวลาเดินให้ภาวนาว่า ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ ดังนี้

หมายเหตุ ข้อสำคัญเราจะทำอะไรทุกอย่าง ให้กำหนดต้นจิตทุก ๆ ครั้ง เวลาจะรับประทานให้ภาวนา

ว่า "อยากหนอ ๆ" เวลารับประทานให้ภาวนาว่า รับประทานหนอ ๆ เป็นต้น

๓. วันที่ ๓ หรือ วันที่ ๔ – ๕ ให้เพิ่มบทเรียนอีก การเพิ่มบทเรียนในวันนี้ คือการเพิ่มกำหนดทวาร ๕ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย มีวิธีปฏิบัติดังนี้ คือ

๑. เวลาตาเห็นรูปให้กำหนดว่า เห็นหนอ ๆ ตั้งสติไว้ที่ตา

๒. เวลาหูได้ยินเสียงให้กำหนดว่า ได้ยินหนอ ๆ ตั้งสติไว้ที่หู

๓. เวลาจมูกได้กลิ่นให้กำหนดว่า กลิ่นหนอ ๆ ตั้งสติไว้ที่จมูก

๔. เวลาลิ้นได้รสให้กำหนดว่า รสหนอ ๆ ตั้งสติไว้ที่ลิ้น

๕. เวลากายถูก เย็น ร้อน อ่อนแข็ง ให้กำหนดว่า ถูกหนอ ๆ ตั้งสติไว้ตรงที่ถูก

๔. วันต่อไป เมื่อญาณที่ ๑-๒ เกิดขึ้นแล้วให้เพิ่มบทเรียนอีก ๑ บท คือ เพิ่มเดินจงกรมระยะที่ ๒ ว่า "ยกหนอ เหยียบหนอ"

๕. วันต่อไป เวลากำหนดว่า ยุบหนอ นั้น ถ้ารู้สึกว่าทิ้งจังหวะไว้นานนิดหนึ่งท้องจึงพอง ให้เพิ่มนั่งหนอได้

ตอนว่า นั่งหนอ นั้น รูปนั่งปรากฏในใจดุจเราส่องกระจก ชั่วแวบเดียวเท่านั้น

เมื่อต่อเข้ากับบทเรียนเดิม จะได้วิธีปฏิบัติดังนี้

ก. เวลาเดินได้ ๒ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ

ระยะที่ ๒ ยกหนอ เหยียบหนอ

ข. เวลานั่งได้ ๓ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ - ๒ พองหนอ ยุบหนอ

ระยะที่ ๓ พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ

๖. วันต่อไป เมื่อญาณที่ ๓ และที่ ๔ เกิดแล้ว

ให้เพิ่มบทเรียนอีก ๑ บท คือ เพิ่มเดินจงกรมระยะที่ ๓ ว่า

ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ

เมื่อต่อเข้ากับบทเรียนเดิม เป็น ๓ ระยะ ดังนี้

คือ ระยะที่ ๑ ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ เดินประมาณ ๑๐ – ๒๐ นาที

ระยะที่ ๒ ยกหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ – ๒๐ นาที

ระยะที่ ๓ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ – ๒๐ นาที

๗. วันต่อไป เวลากำหนดว่า พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ เมื่อถึงตอนที่ว่านั่งหนอนั้น ถ้ากำหนดว่านั่งหนอแล้ว แต่ยังทิ้งระยะห่างอยู่ คือ ท้องยังไม่พองขึ้น ให้เพิ่มถูกหนอได้อีก แต่ถ้าผู้ใดกำหนดเพียงพองหนอ ยุบหนอ ก็ได้สมาธิดีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเพิ่มบทเรียนให้แก่ผู้นั้นอีก หรือคนเฒ่าคนแก่หรือเด็ก ๆ ก็ไม่ควรเพิ่ม เวลาเดินใช้เพียง ขวาย่าง ซ้าย

ย่าง ก็พอแล้ว ถึงเวลานั่ง ก็ใช้เพียง พองหนอ ยุบหนอ เท่านั้น ถ้าเพิ่มบทเรียนให้มากกว่านั้นจะทำให้พื้นเฝือ และไม่ได้ผลดี

เมื่อถูกเพิ่มหนอเข้าไปอีก จะได้วิธีปฏิบัติดังนี้ คือ พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ

หมายเหตุ คำว่า ถูกหนอ ในที่นี้ หมายเอา ถูกที่ก้นย้อย คือก้นย้อยถูกกับพื้น แล้วเอาสติปักลงไปตรงที่ถูกนั้น

ยุบ นั่ง ถูก ทั้ง ๓ นี้ ต้องให้อยู่ในระยะเดียวกัน เมื่อว่าถูกหนอแล้ว ท้องจึงจะพองขึ้น

๘. เมื่อญาณที่ ๕–๖–๗ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่มบทเรียนอีก คือ เพิ่มระยะที่ ๔ ดังนี้ คือ:–

ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ

เมื่อต่อเข้ากับบทเรียนเดิม ก็จะได้วิธีปฏิบัติ ดังนี้ คือ

ระยะที่ ๑ ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๒ ยกหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๓ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๔ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

๙. เมื่อญาณที่ ๘–๙–๑๐ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่มบทเรียนอีก คือเพิ่มเดินระยะที่ ๕ ดังนี้

ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ

เมื่อต่อเข้ากับบทเรียนเดิม จะได้วิธีปฏิบัติดังนี้ คือ

ระยะที่ ๑ ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๒ ยกหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๓ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๔ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๕ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

เมื่อญาณที่ ๑๑ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่มบทเรียนอีก คือ เพิ่มระยะที่ ๖ ดังนี้

ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ กดหนอ

เมื่อต่อเข้ากับบทเรียนเดิม จะได้วิธีปฏิบัติดังนี้ คือ

ระยะที่ ๑ ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๒ ยกหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๓ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๔ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๕ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลง-หนอ ถูกหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๖ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลง-หนอ ถูกหนอ กดหนอ เดินประมาณ ๑๐ นาที

ถ้ามีเวลามาก ให้เดินระยะละ ๑๐ นาที รวมเป็น ๑ ชั่วโมง ถ้ามีเวลาน้อย ให้เดินระยะละ ๕ นาที รวมเป็น ๓๐ นาที แล้วจึงนั่ง

ส่วนการนั่งนั้น ให้เพิ่มถูกอีก ๑ แห่ง ดังนี้

๑. พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ (ถูกก้นย้อยข้างขวา)

๒. พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ (ถูกก้นย้อยข้างซ้าย)

๓. พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ (ถูกเข่าข้างขวา)

๔. พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ (ถูกเข่าข้างซ้าย)

๕. พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ (ถูกตาตุ่มขวา)

๖. พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ (ถูกตาตุ่มซ้าย)

เป็นอันได้ความว่า บทเรียนนี้ครบบริบูรณ์แล้ว ญาณที่ ๑๑ คือสังขารุเบกขาญาณ ก็แก่กล้าพอสมควร เมื่อญาณที่ ๑๑ นี้ครบองค์คุณ ๖ ประการแล้ว พระอาจารย์ต้องเตือนผู้ปฏิบัติมิให้ประมาท ให้ปฏิบัติเคร่งครัดระมัดระวังให้มาก เพราะจวนจะได้ผลดีเต็มที่แล้ว

ถ้าผู้ใดไม่ประมาท ผู้นั้นจะได้ผลดี โดยไม่นานเลย ประมาณ ๒–๓ วันเท่านั้น

ถ้าผู้ใดประมาทขาดการกำหนดติดต่อกัน ผู้นั้นจะได้ผลช้า อาจจะเลยไปถึง ๕ วัน ๑๕ วัน หรืออาจจะไม่ได้ผลเลยก็เป็นได้.

อธิษฐาน

เมื่อผู้ปฏิบัติมีสภาวะปรากฏชัดดีแล้ว พระอาจารย์พึงให้อธิษฐานดังนี้

วันแรก

ให้เดินจงกรมแล้วนั่งลง อธิษฐานว่า "ธรรมวิเศษเบื้องสูงที่ยังไม่เกิด ขอจงให้เกิดขึ้นภายใน ๒๔ ชั่วโมง" แล้วกำหนดพองยุบต่อไป (ถ้าผู้ปฏิบัติที่บ้านมีเวลาน้อยอธิษฐานว่า "ธรรมวิเศษเบื้องสูงที่ยังไม่เกิด ขอจงให้เกิดขึ้นภายในชั่วโมงนี้" แล้วกำหนดพองยุบต่อไป ให้อธิษฐานทุกครั้งที่นั่ง)

วันที่ ๒

ให้เดินจงกรมแล้วนั่ง อธิษฐานว่า "ภายใน ๒๔ ชั่วโมงนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก" แล้วกำหนดพองยุบต่อไป ถ้าผู้ปฏิบัติที่บ้าน ก็อธิษฐานว่า "ภายในชั่วโมงนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก" แล้วกำหนดพองยุบ ต่อไป

วันที่ ๓

ให้เดินจงกรมแล้วนั่ง อธิษฐานว่า "ภายในชั่วโมงนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก" แล้ว

กำหนดพองยุบต่อไป (ถ้าผู้มีเวลาน้อย ก็ให้อธิษฐานว่า "ภายใน ๓๐–๑๕–๑๐–๕ นาที นี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก" แล้วกำหนดพองยุบต่อไป)

วันที่ ๔

ให้เดินจงกรมแล้วนั่ง อธิษฐานว่า "ภายใน ๓๐ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดดับ เกิดขึ้นให้มาก" แล้วกำหนดพองยุบต่อไป (ถ้าผู้มีเวลาน้อย ให้อธิษฐานว่า "ภายในเวลาที่นั่งนี้ ขอให้จิตสงบเงียบไปได้นานประมาณ ๕ นาที" แล้วกำหนดพองยุบต่อไป)

วันที่ ๕

ให้เดินจงกรมแล้วนั่ง อธิษฐานว่า "ภายใน ๑๕–๑๐–๕ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก" แล้วกำหนดพองยุบต่อไป"

วันที่ ๖

ให้เดินจงกรมแล้วนั่งอธิษฐานว่า "ภายในชั่วโมงนี้ ขอให้จิตสงบเงียบไปได้นานประมาณ ๕ นาที" แล้วกำหนดพองยุบต่อไป

ถ้าสงบได้ ๕ นาที วันต่อไปก็ให้อธิษฐานว่า "ขอให้จิตสงบเงียบไปได้นานประมาณ ๑๐ นาที" ถ้าได้ ๑๐ นาทีแล้ว ก็ให้อธิษฐานเพิ่มขึ้นไปเป็น ๒๐–๓๐–๔๐–๕๐ นาที จนถึง ๑-๒-๓-๔-๕-๖ ชั่วโมงเป็นต้น

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นเรื่องสงบไม่ใช่เรื่องยุ่ง เย็นใจตลอดเวลา การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นการปฏิบัติธรรมชั้นสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติเพื่อให้พ้นทุกข์ ถึงสันติอย่างแท้จริง.

ร.พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพ ฯ
นายเฉลียว โพธิเกษม ผู้พิมพ์โฆษณา ๑๑/๕/๒๕๑๘

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร.๘๑๗๗๙๐
นายเฉลียว โพธิเกษม ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๘